STRÍÐIÐ UM BANKANA
» FYRSTI HLUTI

Foringjar og fótgönguliðar

Margir komu við sögu í bankasölunni, sumir stýrðu atburðarásinni – aðrir eltu. Tekist var á um mikla hagsmuni. Hótanir, ósætti, átök eru allt orð sem hægt er að nota um samskiptin - jafnvel innan ríkisstjórnarinnar.

RÁÐHERRANEFNDIN »

DAVÍÐ ODDSSON
» Vildi dreifða eignaraðild bankanna þar til Björgólfur hringdi í hann.

GEIR H. HAARDE
» Sat í ráðherranefndinni og hlutaðist til um sölu bankanna.

HALLDÓR ÁSGRÍMSSON
» Hótaði Davíð ríkisstjórnarslitum vegna átaka um VÍS.

FINNUR INGÓLFSSON
» Var lykilmaður í samskiptum milli Davíðs og Halldórs.

VALGERÐUR SVERRISDÓTTIR
» Kennt um að hafa klúðrað sameiningu bankanna.

FRAMKVÆMDANEFNDIN »

ÓLAFUR DAVÍÐSSON
»Talaði máli ráðherra í nefndinni.

HREINN LOFTSSON
» Hætti vegna ósættis við Davíð Oddsson.

STEINGRÍMUR ARI ARASON
» Hætti vegna vinnubragða nefndarinnar.

JÓN SVEINSSON
» Gætti hagsmuna ráðherra í nefndinni.

BALDUR GUÐLAUGSSON
» Ráðuneytisstjóri fjármálaráðuneytisins.

SÆVAR ÞÓR SIGURGEIRSSON » Sat í nefndinni allan tímann.

S-HÓPURINN »

ÓLAFUR ÓLAFSSON
» Valdamikill lykilmaður og stjórnarmaður í Keri.

ÓSKAR H. GUNNARSSON
» Stjórnarformaður Andvöku og Samvinnutryggingar.

MARGEIR DANÍELSSON
» Framkvæmdastjóri Samvinnulífeyrissjóðsins.

GEIR MAGNÚSSON
» Forstjóri Olíufélagsins og síðar Kers.

KRISTJÁN LOFTSSON
» Stjórnarformaður Kers með mikil áhrif.

KALDBAKUR »

EIRÍKUR JÓHANNESSON
» Vissi alltaf að hann fengi ekki Landsbankann

ÞORSTEINN MÁR BALDVINSSON
» S-hópurinn vildi ekki vinna með honum

SAMSON »

BJÖRGÓLFUR GUÐMUNDSSON
» Notaði sambönd sín til að fá bankann

BJÖRGÓLFUR THOR BJÖRGÓLFSSON
» Var ósáttur við pólitísk afskipti

MAGNÚS ÞORSTEINSSON
» Lét feðgana um kaupin og spilaði með

AÐRIR BJÓÐENDUR »

ÞÓRÐUR MAGNÚSSON
» Komst ekki í hóp endanlegra bjóðenda.

BJARNI ÁRMANNSSON
» Bankastjóri Íslandsbanka, sem var útilokaður.

BANKARÁÐ LANDSBANKANS »

HELGI S. GUÐMUNDSSON
» Formaður bankaráðs Landsbankans.

KJARTAN GUNNARSSON
»Lykilmaður í bankaráði Landsbankans.

Símtal breytti bankasölunni

Selja átti Landsbankann og Búnaðarbankann til almennings og tryggja dreifða eignaraðild. **Davíð Oddsson** og **Halldór Ásgrímsson** skiptu um skoðun og ákváðu að selja ríkisbankana til eins fjárfestis, eftir að Björgólfur Guðmundsson hringdi í Davíð og vildi kaupa annan hvorn bankann. Mikil átök urðu víða. *Sigríður Dögg Auðunsdóttir* hefur kynnt sér sölu bankanna, aðdragandann og eftirmál. Fyrsti hluti fréttaskýringar hennar birtist í dag. Næstu daga birtist sagan öll.

Mikil átök voru bak við tjöldin á milli Davíðs Oddssonar og Halldórs Ásgrímssonar í aðdragandanum að sölu Landsbankans og Búnaðarbankans árið 2002, svo við lá að slitnaði upp úr stjórnarsamstarfinu. Einna hörðustu deilurnar stóðu um sölu Landsbankans á hluta sínum í VÍS haustið 2002, en Landsbankinn átti helminginn í VÍS á móti S-hópnum, sem síðar keypti Búnaðarbankann.

Davíð Oddsson og Halldór Ásgrímsson áttu beina aðkomu að sölu beggja bankanna, tóku völdin af framkvæmdanefnd um einkavæðingu og sáu til þess að bönkunum væri komið í hendurnar á „réttum“ eigendum; Landsbankinn til Björgólfsfeðga fyrir hönd Sjálfstæðisflokksins og Búnaðarbankinn til S-hópsins fyrir hönd Framsóknarflokksins.

Framkvæmdanefnd að einkavæðingu hafði vorið 2002 unnið að því að allur eftirstandandi hlutur ríkisins í Landsbankanum, þá rétt undir 50 prósentum, yrði seldur á almennum markaði eftir vel heppnað hlutafjárútboð til almennings fyrr á árinu og misheppnaða sölu á kjölfestuhlut í bankanum til erlends aðila haustið 2001.

Ráðherranefndin, sem í sátu Davíð Oddsson forsætisráðherra, Halldór Ásgrímsson utanríkisráðherra, Geir H. Haarde fjármálaráðherra og Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra, hafði gefið framkvæmdanefndinni fyrirskipanir um að undirbúa sölu hlutarins á almennum markaði. Dreifð eignaraðild, sem Davíð Oddsson hafði áður talað fyrir, yrði tryggð með því að leyfa engum að kaupa meira en þriggja til fjögurra prósenta hlut í bankanum.

Ekki átti að selja Búnaðarbankann fyrr en að fenginni reynslu við söluna á Landsbankanum, en stefnt var að því að salan yrði með sama hætti.

Björgólfur hringir í Davíð

Með einu símtali Björgólfs Guðmundssonar til Davíðs Oddssonar í júní 2002 var einkavæðingarferli bankanna kippt úr höndunum á framkvæmdanefndinni. Ráðherranefndin tók u-beygju í afstöðu sinni til sölunnar og lagði nýjar línur fyrir framkvæmdanefndina. Selja ætti allan eignarhlut beggja bankanna til eins fjárfestis.

Bankarnir voru auglýstir og sendu fimm inn tilkynningar um áhuga: Samson, sem samansettur var af Björgólfi Guðmundssyni, syni hans Björgólfi Thor Björgólfssyni og Magnúsi Þorsteinssyni; Kaldbakur sem samanstóð af Eiríki Jóhannessyni og Þorsteini Má Baldvinssyni; S-hópurinn, sem Ólafur Ólafsson stýrði; Íslandsbanki og Þórður Magnússon fyrir hönd fjárfesta.

Samson, Kaldbakur og S-hópurinn voru valdir til frekari viðræðna um kaupin á Landsbankanum, sem fara áttu fram fyrst.

Öllum þeim sem komu að einkavæðingarferlinu, hvorum megin við borðið sem þeir sátu, var frá upphafi ljóst að ætlun ráðherranna væri sú að Björgólfsfeðgar fengju Landsbankann.

Þá gerðu ráðherrar Framsóknarflokksins, þau Halldór Ásgrímsson og Valgerður Sverrisdóttir, ítarlegar tilraunir til þess að fá Kaldbak og S-hópinn til að sameinast um kaupin á Búnaðarbankanum. Halldór Ásgrímsson kom sjálfur til leiðar, og tók þátt í, fundum með Kaldbaksmönnum og fulltrúum S-hópsins í því skyni að reyna að koma á samvinnu þeirra á milli.

Samson með lægsta tilboðið

Samson var valinn til að kaupa Landsbankann þrátt fyrir að hafa verið með umtalsvert lægra tilboð en báðir keppinautarnir, Kaldbakur og S-hópurinn. Að auki fékk Samson 700 milljóna króna afslátt á verðið, sem rætt hafði verið um áður en tilkynnt var að fara ætti í samningsviðræður við hópinn um Landsbankann.

Þrátt fyrir ítrekaðar tilraunir Halldórs Ásgrímssonar tókst honum ekki að koma á samvinnu milli hópanna tveggja, Kaldbaks og S-hópsins, um kaupin á Búnaðarbankanum og fór svo að S-hópurinn keypti bankann eftir að hafa boðið hæsta verðið.

Mörgum mánuðum áður en samningar tókust milli S-hópsins og framkvæmdanefndar um kaupin á Búnaðarbankanum var farið að undirbúa hugsanlega sameiningu Búnaðarbankans og Kaupþings.

Eftir kaup S-hópsins á Búnaðarbankanum hófust viðræður við Kaupþing fyrst fyrir alvöru. Á sama tíma var S-hópurinn í viðræðum við Samson um hugsanlega sameiningu Landsbankans og Búnaðarbankans og Samson var jafnframt í viðræðum við Kaupþing um sameiningu. Bankarnir þrír voru því allir í samningaviðræðum hver við annan.

Kaupþing og Búnaðarbankinn sameinuðust fáeinum vikum eftir að gengið var frá samningum um kaup S-hópsins á Landsbankanum, í apríl 2003.

Átökin um bankana eiga langan aðdraganda

Átök Halldórs Ásgrímssonar og Davíðs Odssonar um bankana tvo áttu sér langan aðdraganda. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks eftir kosningarnar 1995 kemur fram að breyta skuli rekstrarformi ríkisviðskiptabankanna þannig að þeir verði reknir sem hlutafélög. Í maí 1997 samþykkti Alþingi síðan lög um stofnun hlutafélaga um Landsbanka Íslands og Búnaðarbanka Íslands og var þá tekið fyrsta skrefið í átt til einkavæðingar ríkisbankanna tveggja, Landsbankans og Búnaðarbankans.

Í júlí 1998 birtust fréttir í fjölmiðlum um það að sænski bankinn Skandinaviska Enskilda Banken, SE-bankinn, hefði áhuga á að kaupa hlut í Landsbankanum og jafnframt lýst sig fylgjandi hugmyndum um að Landsbankinn keypti þann helmingseignarhlut í VÍS sem bankinn ætti ekki þegar. SE-bankinn setti það hins vegar sem skilyrði að hann fengi keyptan hreinan meirihluta hlutafjár í Landsbankanum eða ráðandi hlut miðað við dreifða eignaraðild.

Á þeim tíma voru framsóknarmenn sagðir hlynntir því að sænski bankinn yrði kjölfestufjárfestir í Landsbankanum en sjálfstæðismenn voru sagðir hafa fyrirvara gagnvart því.

Stjórnvöld gagnrýnd

Ríkisstjórnin var gagnrýnd fyrir að leita ekki til innlendra fjárfesta og sagði Halldór við það tilefni að íslenskum stjórnvöldum væri skylt að kanna einnig áhuga innlendra fjárfesta svo tryggja mætti að sem hæst verð fengist fyrir bankann.

Davíð Oddsson forsætisráðherra taldi mikilvægt að eignarhald í bönkunum yrði dreift og þeir yrðu sem hlutlausastir gagnvart viðskiptalífinu. Hann benti á að ef einhverjum aðilum í viðskiptalífinu tækist að ná mjög sterkum tökum á einstökum bönkum yrði hætt við að einkasjónarmið og skammtímahagsmunir gætu bitnað á arðsemiskröfum sem bankinn ætti að lúta.

Davíð talaði mjög ákveðið gegn því í fjölmiðlum á þessum tíma að einn aðili eða skyldir aðilar færu með stóran eignarhlut í bankastofnunum. Hann sagði að það væri nægilegt að stærstu eignaraðilarnir, sem kæmu til með að hafa leiðbeinandi forystu um reksturinn, ættu eignarhluti á bilinu þrjú til átta prósent.

Davíð sagði það ekki æskilegt og alls ekki nauðsynlegt að einn aðili eða skyldir aðilar réðu yfir 30 til 40 prósenta eignarhlut í bankastofnun. Þá sagði hann það vel koma til greina að tryggja dreifða eignaraðild í bönkum með lögum.

„Íslenska þjóðríkið er þannig vaxið að það er ekki hollt fyrir það að vera í höndunum á mjög fáum aðilum,“ sagði Davíð meðal annars í viðtali í fréttum Sjónvarpsins í ágúst 1998.

Stjórnarflokkana greindi á

Davíð og Halldór greindi samkvæmt þessu á um það hvort æskilegt væri að setja hömlur á eignaraðild í bönkunum. Að lokum fór svo að stjórnvöld létu af viðræðum sínum við SE-bankann og ákváðu að fresta um ótilgreindan tíma sölu hlutafjár ríkissjóðs í bönkunum.

Finnur Ingólfsson viðskiptaráðherra kynnti stefnumótun ríkisstjórnarinnar um sölu ríkisbankanna í ágústlok 1998, þegar skýrt var frá því að gera ætti bankana að hlutafélögum. Þar voru ástæðurnar fyrir ákvörðun ríkisstjórnarinnar sagðar vera þær að umræðan um hagræðingu í bankakerfinu væri skammt á veg komin. Rétt væri að láta reyna frekar á rekstur bankanna í nýju rekstrarformi og nýta betur þau sóknarfæri sem til staðar væru að óbreyttu, svo sem með skráningu á Verðbréfaþingi.

Í lögunum um bankana frá því 1997 var ráðherra heimilt að bjóða út nýtt hlutafé í bönkunum. Viðskiptaráðherra nýtti þessa heimild haustið 1998 er ný hlutabréf voru boðin út og bankinn skráður á Verðbréfaþingi Íslands. Alls keyptu rúmlega 12 þúsund manns bréf í Landsbankanum á genginu 1,9 og 93 þúsund í Búnaðarbankanum á genginu

1,26 til starfsmanna og 2,15 til almennings. Hluthöfum í Búnaðarbankanum fækkaði þó í þrjátíu þúsund ári síðar.

Gengi bréfa í Landsbankanum hækkaði verulega á skömmum tíma og var orðið 4,14 í nóvember 1999.

Hefði verið hægt að selja bankana til almennings 1999

Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks sem mynduð var eftir kosningarnar 1999 setti það í stefnuyfirlýsingu sína að hlutabréf í ríkisbönkunum yrðu seld. Þá um haustið voru samþykkt lög sem heimiluðu sölu ríkissjóðs á 15 prósentum af hlut ríkisins í Landsbankanum og Búnaðarbankanum. Frumvarpið var lagt fram af þáverandi viðskiptaráðherra, Finni Ingólfssyni. Lögin voru samþykkt í desember og fór salan fram síðar sama mánuð. Líkt og viðskiptaráðherra hafði óskað eftir sá framkvæmdanefnd um einkavæðingu um söluna. Lagði hann áherslu á dreifða sölu til almennings.

Almenningi var gefinn afsláttur frá markaðsgengi í bönkunum og voru bréfin í Landsbankanum seld á genginu 3,8 og 4,1 í Búnaðarbankanum. Alls skráðu 55 þúsund manns sig fyrir hlut í bönkunum tveimur og nam söluandvirðið um 5,5 milljörðum króna. Framkvæmdanefnd um einkavæðingu hefur bent á það að umframeftirspurn eftir bréfunum í útboðunum hafi verið svo mikil að hægt hefði verið að selja allan hlut ríkisins í báðum bönkunum í þessum áfanga.

Að hlutafjárútboðinu loknu átti ríkissjóður 72 prósenta hlut í Landsbankanum og viðlíka í Búnaðarbankanum. Hlutur ríkisins í Landsbankanum minnkaði um fjögur prósentustig ári síðar vegna hlutafjáraukningar í tengslum við kaupa Landsbankans á breska bankanum The Heritable and General Investment Bank. Greitt var fyrir bankann með hlutabréfum.

Finnur hættir sem ráðherra

Í lok desember 1999 tilkynnti Finnur Ingólfsson þá ákvörðun sína að hætta sem viðskiptaráðherra og sækja um stöðu seðlabankastjóra. Ákvörðun sína skýrði hann með því að pólitíkin væri orðin óvægnari en áður og gagnrýni beindist í auknum mæli að stjórnmálamönnum persónulega.

Brotthvarf Finns úr ríkisstjórninni var Halldóri Ásgrímssyni einna erfiðast því Finnur hafði um langa hríð verið nokkurs konar sáttasemjari og milligöngumaður milli Halldórs og Davíðs Oddssonar, en samstarf þeirra var ekki með besta móti á þessum tíma.

Eftir að Finnur tók við embætti Seðlabankastjóra í ársbyrjun 2000 hélt hann samt sem áður áfram að vera eins konar sáttasemjari milli Halldórs og Davíðs. Sérstaklega reyndi á Finn þegar líða tók á einkavæðingarferli Landsbankans og Búnaðarbankans, sumarið og haustið 2002, ekki síst í tengslum við átök stjórnarflokkanna um VÍS, eins og nánar verður vikið að síðar.

Valgerður Sverrisdóttir tók við embætti viðskiptaráðherra á gamlársdag 1999 og tók um leið við sæti Finns í ráðherranefnd um einkavæðingu.

Vilji fyrir sameiningu bankanna tveggja

Í október árið 2000 tók ríkisstjórnin þá ákvörðun að beina tilmælum til bankaráða Landsbankans og Búnaðarbankans um að hefja viðræður um sameiningu bankanna. Í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar var þess þó ekki getið hvort ætlunin væri að einkavæða hinn sameinaða banka né hvað gera skyldi við helmingshlut Landsbankans í VÍS, líkt og bent var á í leiðara Morgunblaðsins á þessum tíma.

Ráðherrar Famsóknarflokksins í ríkisstjórn voru ófáanlegir til þess að ráðast í sameiningu bankanna án þess að leita samþykkis Samkeppnisráðs fyrst. Var Valgerður Sverrisdóttir, iðnaðar- og viðskiptaráðherra, þar einna ákveðnust, en hún var nýtekin við ráðherraembætti af Finni Ingólfssyni.

Framsóknarmenn óttuðust að lenda í vandræðum varðandi sameininguna ef Samkeppnisráð kæmist að henni lokinni að þeirri niðurstöðu að hún hefði verið ólögmæt. Sjálfstæðismenn héldu því hins vegar fram að með samningi við Sparisjóðina, um að taka við ákveðnum hluta starfsemi bankanna, mætti koma í veg fyrir synjun Samkeppnisráðs, sérstaklega ef sótt yrði um heimild fyrir sameiningu eftir á. Ef Samkeppnisráð kæmi með athugasemdir um sameininguna mætti auðveldlega bregðast við þeim. Voru viðræður við Sparisjóðina hafnar og undirbúningur að sameiningu bankanna tveggja var kominn það langt á veg þegar óskað var eftir úrskurði Samkeppnisráðs að þegar var búið að ákveða hver yrði bankastjóri í hinum nýja banka, en það var Eiríkur Jóhannsson í Kaldbaki.

Mikið kapp á að ljúka afgreiðslu málsins

Ríkisstjórnin lagði mikið upp úr því að málið yrði afgreitt frá Alþingi eins fljótt og auðið væri. Valgerður sagði í umræðum á Alþingi skömmu áður en niðurstaða Samkeppnisráðs var birt að henni þætti mjög mikilvægt ef ekki „algjörlega nauðsynlegt“ að lög sem leyfðu sameininguna yrðu sett fyrir jól.

„Það eru geysilegir fjárhagslegir hagsmunir í húfi fyrir ríkið og viðskiptalegir hagsmunir fyrir bankana,“ sagði Valgerður. Samkeppnisráð komst hins vegar að þeirri niðurstöðu í desember að fyrirhugaður samruni myndi leiða til of mikillar samþjöppunar og markaðsráðandi stöðu og myndi raska samkeppni á mörkuðum fyrir innlán og útlán, á greiðslumiðlunarmörkuðum og markaði fyrir verðbréfa- og gjaldeyrisviðskipti.

Niðurstaðan var mikil vonbrigði fyrir ríkisstjórnina. „Ég hafði gert mér vonir um að niðurstaða samkeppnisráðs yrði önnur,“ sagði viðskiptaráðherra á Alþingi er hún kynnti niðurstöður Samkeppnisráðs. Halldór Ásgrímsson utanríkisráðherra sagði við sama tækifæri að úrskurðurinn kæmi vissulega á óvart en ríkisstjórnin ætti að fara eftir honum.

Sjálfstæðismenn reiðir Valgerði

Ríkisstjórnin ákvað á fundi sínum strax og niðurstaða samkeppnisráðs lá fyrir að seld yrðu hlutabréf ríkisins í bönkunum og lagt yrði fram frumvarp þess eðlis á vorþingi.

Davíð Oddsson forsætisráðherra benti á í umræðunum á Alþingi að umræðan um sameiningu bankanna hefði fyrst og fremst staðið um það hvort sameina ætti bankana fyrst og selja svo eða hvort ætti að selja fyrst og sameina svo.

„Sá úrskurður sem nú liggur fyrir útilokar hvort tveggja,“ sagði Davíð. „Hann útilokar það líka að eftir að búið er að selja bankana, eins og yfirlýsingar liggja fyrir af hálfu ríkisstjórnarinar, að þá geti markaðurinn sameinað bankana. Ef einhver aðili ætti að fagna alveg sérstaklega í dag þá er það hinn stóri banki, Fjárfestingarbankinn og Íslandsbanki sameinaðir, því að búið er að ákveða og úrskurða það að honum skuli ekki verða veitt nægileg samkeppni. Hann mun hafa yfirburðastöðu,“ sagði Davíð.

Mikil gremja var meðal sjálfstæðismanna eftir að úrskurður Samkeppnisstofnunar varð ljós og kenndu þeir Valgerði Sverrisdóttur um að hafa þvertekið fyrir það að láta sameininguna fara fram áður en úrskurðurinn lægi fyrir. Davíð Oddsson og Kjartan Gunnarsson, þáverandi bankaráðsmaður í Landsbanka, sem þangað hafði verið skipaður til þess að undirbúa einkavæðingu bankans, voru sérstaklega illir út í Valgerði og voru sannfærðir um að ef úrskurðurinn hefði verið fenginn eftir á hefði verið hægt að bregðast við honum með smávægilegum tilfærslum á einingum milli hins nýja sameinaða banka og sparisjóðanna.

Hugað að fjárfestingu erlends fyrirtækis

Í mars 2001 lagði viðskiptaráðherra fram frumvarp á Alþingi sem heimilaði sölu ríkisins á öllu hlutafé sínu í ríkisbönkunum. Salan átti að hefjast á árinu og ljúka fyrir lok kjörtímabilsins árið 2003 og sérstaklega skyldi leitað eftir því að erlent fjármálafyrirtæki fjárfesti í bönkunum. „Í samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar um sölu fyrirtækja í eigu ríkisins verður lögð áhersla á sölu til almennings og tilboðssölu,“ sagði Valgerður við það tækifæri.

„Einnig er gert ráð fyrir að kannaður verði áhugi kjölfestufjárfesta um kaup á stórum hlut í bönkunum. Í því sambandi verði sérstaklega hugað að fjárfestingu erlends fjármálafyrirtækis í bönkunum. Við val á slíkum fjárfesti verði tekið mið af verklagsreglum um einkavæðingu,“ sagði hún.

Seðlabankinn mælti með því í umsögn sinni um frumvarpið að leitað yrði til erlendra aðila varðandi sölu bankanna. Finnur Ingólfsson var orðinn Seðlabankastjóri á þessum tíma. Umsögn Seðlabankans um frumvarpið var mjög áþekk þeirri afstöðu sem framsóknarmenn lýstu þegar útlit var fyrir að sænski SE-bankinn myndi kaupa kjölfestuhlut í Landsbankanum árið 1998.

„Hvað áhrærir kaup erlendra fjármálastofnana á hlutum í hinum einkavæddu bönkum er ljóst að innkoma erlends fjármagns mun stuðla að því að ríkið fái hámarksverð fyrir eign sína. Seðlabankinn telur auk þess að ýmsu leyti æskilegt að erlendir bankar eignist hluti í íslenskum bönkum. Slík eignaraðild er líkleg til þess að styrkja innlenda banka og þar með stöðugleika bankakerfisins, efla viðskiptasambönd og færa íslenskum fjármálamarkaði mikilvæga sérþekkingu,“ sagði í umsögninni.

Landsbankinn seldur fyrst

Framkvæmdanefnd um einkavæðingu var falinn undirbúningur að sölu bankanna en í nefndinni sátu Hreinn Loftsson lögmaður, Jón Sveinsson lögmaður og Sævar Þór Sigurgeirsson endurskoðandi, ásamt Steingrími Ara Arasyni hagfræðingi. Starfsmaður nefndarinnar var Skarphéðinn Berg Steinarsson. Hreinn Loftsson fór með formennsku í nefndinni þangað til hann sagði sig úr henni á fyrri hluta árs 2002 og tók Ólafur Davíðsson, ráðuneytisstjóri í forsætisráðuneytinu, sæti hans í nefndinni og Jón Sveinsson við formennsku. Þá tók Baldur Guðlaugsson, ráðuneytisstjóri í fjármálaráðuneytinu, við sæti Steingríms Ara haustið 2002 eftir úrsögn Steingríms Ara.

Í mars 2001 óskaði viðskiptaráðherra eftir tillögum frá framkvæmdanefnd um einkavæðingu um fyrirkomulag á sölu Landsbankans til almennings og tilboðssölu. Í lok maí sama ár kynnti nefndin ráðherranefndinni tillögur sínar, sem síðar voru samþykktar á ríkisstjórnarfundi.

Í ráðherranefndinni áttu sæti Davíð Oddsson forsætisráðherra, Geir H. Haarde fjármálaráðherra, Halldór Ásgrímsson utanríkisráðherra og Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra.

Lagt var til að stór hluti í bankanum, þriðjungur hið minnsta, yrði seldur til kjölfestufjárfestis með forvali og síðan lokuðu útboði. Skilyrði var að salan á eignarhlutnum leiddi til aukinnar samkeppni á íslenskum fjármálamarkaði og yki fjármagnshæfi hans. ■

Í fréttaskýringunni á morgun er sagt frá því hvernig Davíð og Halldór tóku völdin af framkvæmdanefndinni eftir að Björgólfsfeðgar sýna bönkunum áhuga. Einnig að Björgólfsfeðgar ætluðu sér upphaflega að kaupa Búnaðarbankann.

» ATBURÐIR Í TÍMARÖÐ

JÚNÍ 1995 » Í stefnuyfirlýsingu nýrrar ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks segir að breyta eigi ríkisbönkunum, Landsbanka og Búnaðarbanka, í hlutafélög.

MAÍ 1997 » Fyrsta skref í átt til einkavæðingar tekið með því að Alþingi samþykkir lög um stofnun hlutafélaga Landsbanka Íslands og Búnaðarbanka Íslands. Lögin taka gildi 1. janúar 1998.

JÚLÍ 1998 » Sænski SE-bankinn sýnir áhuga á að kaupa hlut í Landsbankanum. Farið í óformlegar viðræður en samningar takast ekki.

ÁGÚST 1998 » Davíð Oddsson talar gegn því í fjölmiðlum að einn aðili fari með stóran eignarhlut í bankastofnun.

ÁGÚSTLOK 1998 » Finnur Ingólfsson viðskiptaráðherra kynnir stefnumótun ríkisstjórnarinnar um sölu ríkisbankanna þar sem gera á bankana að hlutafélögum.

SEPTEMBER 1998 » Sala hefst á hlutabréfum í Landsbankanum til starfsfólks og almennings.

DESEMBER 1998 » Sala hefst á hlutabréfum í Búnaðarbankanum til starfsfólks og almennings.

JÚNÍ 1999 » Í stefnuyfirlýsingu nýrrar ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks segir að hlutabréf í ríkisbönkunum skuli seld á kjörtímabilinu.

DESEMBER 1999 » Alþingi samþykkir lög sem heimila sölu ríkissjóðs á 15 prósenta hlut ríkisins í Landsbankanum og Búnaðarbankanum.

DESEMBERLOK 1999 » Finnur Ingólfsson hættir sem viðskiptaráðherra og Valgerður Sverrisdóttir tekur við.

OKTÓBER 2000 » Ríkisstjórnin beinir tilmælum til bankaráða Landsbanka og Búnaðarbanka að hefja viðræður um sameiningu bankanna.

NÓVEMBER 2000 » Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra óskar eftir því að Samkeppnisráð skili forúrskurði um sameiningu bankanna.

DESEMBER 2000 » Samkeppnisráð úrskurðar gegn sameiningunni.

MARS 2001 » Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra leggur fram frumvarp á Alþingi um sölu á eftirstandandi hlut ríkisins í Landsbankanum og Búnaðarbankanum.

MAÍ 2001 » Alþingi samþykkir lög sem heimila sölu á eftirstandandi hlut ríkisins í bönkunum. Salan skyldi hefjast á árinu og ljúka fyrir lok kjörtímabilsins, vorið 2003.

MARS 2001 » Óskað eftir tillögum framkvæmdanefndar um einkavæðingu um fyrirkomulag við sölu bankanna.

JÚNÍ 2001 » Óskað eftir ráðgjöfum við sölu bankanna.

ÁGÚST 2001 » Alþjóðlegi fjárfestingabankinn HSBC valinn sem ráðgjafi.

OKTÓBER 2001 » Söluferlið hefst með því að völdum erlendum bönkum er sent bréf þar sem Landsbankinn er kynntur sem fjárfestingartækifæri.

DESEMBERLOK 2001 » Framkvæmdanefnd um einkavæðingu tilkynnir að sala á kjölfestuhlut í Landsbankanum til erlends fjárfestis muni ekki ganga eftir.

JANÚARLOK 2002 » Hreinn Loftsson segir sig úr einkavæðingarnefnd og við tekur Ólafur Davíðsson.

JÚNÍ 2002 » 20 prósenta hlutur ríkisins í Landsbankanum seldur í gegnum Verðbréfaþing.

JÚNÍ 2002 » Björgólfur Guðmundsson hringir í Davíð Oddsson og segist vilja kaupa Búnaðarbankann eða Landsbankann.

JÚNÍLOK 2002 » Bréf berst frá Björgólfi Guðmundssyni, Björgólfi Thor Björgólfssyni og Magnúsi Þorsteinssyni, um að þeir hefðu áhuga á að kaupa Landsbankann eða Búnaðarbankann.

10. JÚLÍ 2002 » Framkvæmdanefnd um einkavæðingu auglýsir báða bankana til sölu.

JÚLÍLOK 2002 » Fimm hópar senda inn tilkynningu um áhuga sinn á bönkunum, Samson, Kaldbakur, S-hópurinn, Íslandsbanki og Þórður Magnússon fyrir hönd fjárfesta. Þeir eru kallaðir á fund framvkæmdanefndar.

ÁGÚST 2002 » Þrír hópar valdir til viðræðna, Samson, Kaldbakur og S-hópurinn.

22. ÁGÚST 2002 » Sex daga stríðið um VÍS hefst. Landsbankinn og S-hópurinn takast á um yfirráðin yfir félaginu, en þeir eiga helmingshlut hvor. Halldór Ásgrímsson og Davíð Oddsson blandast í átökin og ríkisstjórnarsamstarfið er í uppnámi.

28. ÁGÚST 2002 » Sex daga stríðinu um VÍS lýkur með kaupum S-hópsins á hlut Landsbankans í VÍS.

10. SEPTEMBER 2002 » Björgólfur Thor Björgólfsson neitar að taka við bréfi frá framkvæmdanefndinni úr hendi Ólafs Davíðssonar þar sem nefndin lýsir því yfir að hún vilji ganga til samningaviðræðna við Samson um kaup á Landsbankanum.

10. SEPTEMBER 2002 » Steingrímur Ari Arason segir sig úr framkvæmdanefndinni og segist aldrei hafa upplifað önnur eins vinnubrögð.

18. OKTÓBER 2002 » Samson og framkvæmdanefnd undirrita samkomulag um sölu ríkisins á hlut sínum í Landsbankanum.

23. OKTÓBER 2002 » Framkvæmdanefndin sendir Kaldbaki og S-hópi bréf þar sem söluferli Búnaðarbankans er skýrt.

4. NÓVEMBER 2002 » Framkvæmdanefndin ákveður að ganga til samninga við S-hópinn um söluna á Búnaðarbankanum.

15. NÓVEMBER 2002 » S-hópurinn og framkvæmdanefnd undirrita samkomulag um sölu ríkisins á hlut sínum í Búnaðarbankanum.

31. DESEMBER 2002 » Samson og framkvæmdanefndin undirrita kaupsamning um hlut ríkisins í Landsbankanum.

16. JANÚAR 2003 » S-hópurinn og framkvæmdanefndin undirrita kaupsamning um hlut ríkisins í Búnaðarbankanum.

MAÍ 2003 » Búnaðarbankinn sameinast Kaupþingi og til verður KB banki.

STRÍÐIÐ UM BANKANA
» ANNAR HLUTI

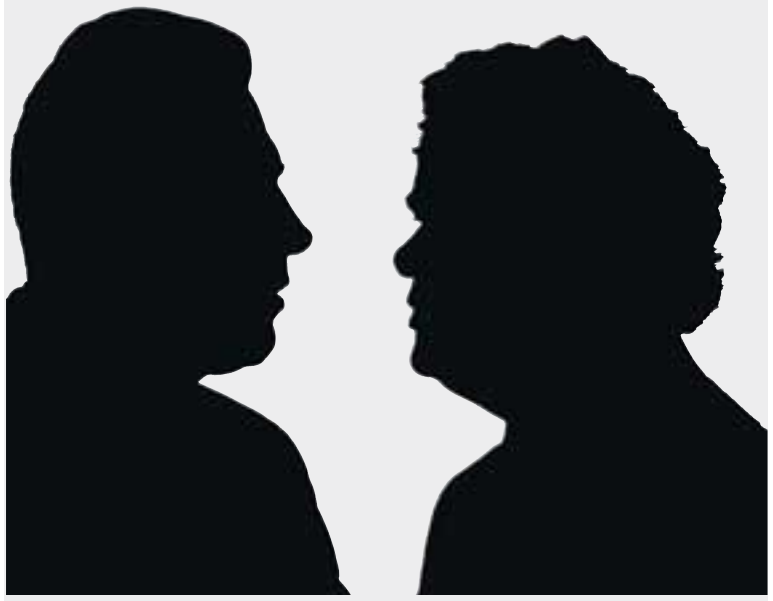

Foringjar og fótgönguliðar

Margir komu við sögu í bankasölunni, sumir stýrðu atburðarásinni – aðrir eltu. Tekist var á um mikla hagsmuni. Hótanir, ósætti, átök eru allt orð sem hægt er að nota um samskiptin - jafnvel innan ríkisstjórnarinnar.

RÁÐHERRANEFNDIN »

DAVÍÐ ODDSSON
»Vildi frekar að Samson keypti Landsbankann en Búnaðarbankann.

GEIR H. HAARDE
» Studdi vilja sjálfstæðismanna að Samson keypti Landsbankann.

HALLDÓR ÁSGRÍMSSON
» Tók fram fyrir hendurnar á framkvæmdanefnd í sölunni.

VALGERÐUR SVERRISDÓTTIR
» Mikið atriði að einkavæðing bankanna mistækist ekki.

FRAMKVÆMDANEFNDIN »

ÓLAFUR DAVÍÐSSON
»Ráðuneytisstjóri forsætisráðuneytisins.

HREINN LOFTSSON
» Hætti áður en Samson sendi bréfið.

STEINGRÍMUR ARI ARASON
» Reyndi að viðhafa rétt vinnubrögð.

JÓN SVEINSSON
» Gleymdi að biðja bjóðendur að skila inn verðtilboðum.

BALDUR GUÐLAUGSSON
» Tók við af Steingrími Ara í nefndinni.

SÆVAR ÞÓR SIGURGEIRSSON » Lét að stjórn ráðherra í nefndinni.

S-HÓPURINN »

ÓLAFUR ÓLAFSSON
» Vildi kaupa Landsbanka fremur en Búnaðarbanka.

ÓSKAR H. GUNNARSSON
» Stjórnarformaður Andvöku og Samvinnutrygginga.

MARGEIR DANÍELSSON
» Framkvæmdastjóri Samvinnulífeyrissjóðsins.

GEIR MAGNÚSSON
» Forstjóri Olíufélagsins og síðar Kers.

KRISTJÁN LOFTSSON
» Stjórnarformaður Kers með mikil áhrif.

KALDBAKUR »

EIRÍKUR JÓHANNESSON
» Þekkti Landsbankann vel og vildi helst kaupa hann.

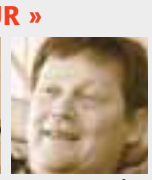

ÞORSTEINN MÁR BALDVINSSON
» Fékk boð um að sækjast frekar eftir Búnaðarbanka.

SAMSON »

BJÖRGÓLFUR GUÐMUNDSSON
» Vildi helst kaupa Búnaðarbanka en hlýddi Davíð.

BJÖRGÓLFUR THOR BJÖRGÓLFSSON
» Vildi fá forskot á kaupendur Búnaðarbanka.

MAGNÚS ÞORSTEINSSON
» Hætti í gær í Samson og seldi feðgunum sinn hlut.

AÐRIR BJÓÐENDUR »

ÞÓRÐUR MAGNÚSSON
» Útilokaður úr hópi endanlegra bjóðenda.

BJARNI ÁRMANNSSON
» Bankastjóri Íslandsbanka, sem var útilokaður.

BANKARÁÐ LANDSBANKANS »

HELGI S. GUÐMUNDSSON
» Formaður bankaráðs Landsbankans.

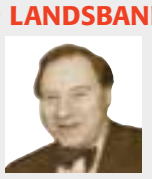

KJARTAN GUNNARSSON
»Lykilmaður í bankaráði Landsbankans.

Gleymdist að ræða verðið

Ekki var rætt um verðhugmyndir bjóðenda um Landsbankann fyrr en bjóðendur bentu sjálfir á það undir lok söluferlisins. Þá var gripið til þess að setja inn í ferlið „millistig" þar sem skila ætti inn verðhugmyndum. *Sigríður Dögg Auðunsdóttir* heldur hér áfram að rekja sögu einkavæðingar bankanna og segir frá því hvernig framkvæmdanefndin var notuð til að framkvæma vilja ráðherranna.

Í upphafi árs 2001 hafði ráðherranefndin, sem í sátu Davíð Oddsson forsætisráðherra, Geir H. Haarde fjármálaráðherra, Halldór Ásgrímsson utanríkisráðherra og Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra, falið framkvæmdanefnd um einkavæðingu að undirbúa sölu kjölfestuhlutar í Landsbankanum til erlends fjárfestis.

Nefndin lagði til að stór hluti í bankanum, þriðjungur hið minnsta, yrði seldur til kjölfestufjárfestis með forvali og síðan lokuðu útboði. Skilyrði var að salan á eignarhlutnum leiddi til aukinnar samkeppni á íslenskum fjármálamarkaði og yki fjármagnshæfi hans.

Nefndin taldi að sala til erlends banka hefði meðal annars jákvæð áhrif á fjármálamarkaðinn og hagkerfið. Lögð yrði áhersla á að eftirstandandi hlutur ríkisins yrði seldur almenningi og fagfjárfestum, þó ekki fyrr en sölu til kjölfestufjárfestis væri lokið.

Söluferlið í gang fyrir alvöru

Í júnílok 2001 var auglýst eftir ráðgjafa til sölunnar. Í tilkynningu frá framkvæmdanefnd um einkavæðingu 10. ágúst 2001 kemur fram að tilboð um ráðgjöf hafi borist frá sex fyrirtækjum og 17. ágúst var tilkynnt um það að alþjóðlegi fjárfestingarbankinn HSBC hefði verið valinn. HSBC gerði tillögur að aðgerðaáætlun fyrir sölu Landsbankans fyrir framkvæmdanefndina í ágúst og september 2001.

Í byrjun október var söluferlið sett í gang með því að senda bréf til valdra banka. Í október og nóvember var haft samband við á annan tug banka og þeim gefinn kostur á frekari upplýsingum um Landsbankann.

Vonbrigði yfir dræmum áhuga

Tveir erlendir bankar lýstu yfir áhuga á frekari viðræðum, en hinn dræmi áhugi olli framkvæmdanefndinni vonbrigðum.

HSBC ráðlagði að auglýsa ekki að nýju eða lengja tímafrestinn þar sem meðal annars mætti rekja dræma þátttöku til erfiðs efnahagsástands sem myndaðist í kjölfar hryðjuverkaárásanna í Bandaríkjunum 11. september 2001.

Hinn 27. nóvember 2001 sendi framkvæmdanefndin tilkynningu inn á Verðbréfaþing um að tímafrestur sem HSBC hefði gefið hugsanlegum kjölfestufjárfestum til að tilkynna áhuga sinn á bankanum væri liðinn. Ákveðið hefði verið að halda kynningarfundi með þeim sem þess óskuðu. Þeir sem sýndu áhuga hefðu óskað eftir nafnleynd, sem fallist hefði verið á.

Framkvæmdanefndin hóf viðræður við erlendu bankana tvo sem höfðu sýnt áhuga. Ákveðið var að halda áfram viðræðum við báða bankana í stað þess að velja annan þeirra og vonaðist framkvæmdanefndin til að það yrði til þess að þannig mætti viðhalda samkeppni þeirra á milli. HSBC reyndi samtímis árangurslaust að opna fyrir viðræður við fleiri aðila eftir sínum leiðum.

Sölu frestað

Áætlað hafði verið að í lok nóvember 2001 lægju fyrir tilboð í bankann. Það gekk hins vegar ekki eftir og tilkynnti framkvæmdanefndin 21. desember 2001 að vegna erfiðra markaðsskilyrða væri ljóst að ekki myndi ganga eftir að sala á kjölfestuhlut í Landsbankanum færi fram fyrir árslok. „Vegna þessa hefur verið ákveðið að fresta frekari sölukynningu þar til síðar," sagði í tilkynningunni.

Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra sagði í viðtali við fjölmiðla við þetta tækifæri að viðræður hefðu litið vel út í upphafi en markaðsaðstæður erlendis hefðu versnað mjög á miðju tímabilinu þegar hryðjuverkaárásirnar á Bandaríkin dundu yfir. Það hefði verið ein helsta ástæðan fyrir því að salan hefði ekki tekist í þessari lotu. Hins vegar fylgdust stjórnvöld grannt með aðstæðum á markaði og ætluðu að selja um leið og tækifæri gæfist og tilboð bærust sem fælu í sér gott verð.

Framkvæmdanefndin hóf því næst undirbúning að sölu 20 prósenta hlut ríkisins í bankanum sem selja átti á innlendum markaði 14. júní 2002.

Á þessum tíma höfðu tilraunir til að selja Símann nýverið farið út um þúfur eftir um tveggja ára undirbúningsvinnu framkvæmdanefndar um einkavæðingu og tilheyrandi fjárfestingu af hendi ríkissjóðs.

Í lok janúar 2002 sagði Hreinn Loftsson sig úr framkvæmdanefnd og tók Ólafur Davíðsson, ráðuneytisstjóri í forsætisráðuneytinu, við sæti hans. Auk þess að sinna formennsku í nefndinni hafði Hreinn starfað undanfarin ár sem stjórnarformaður Baugs. Hreinn gaf þá skýringu á úrsögn sinni að Davíð Oddsson forsætisráðherra hefði í umræðum á Alþingi um miðjan janúar deilt hart á Baug og stjórnendur þess. Þau ummæli hefðu orðið til þess að Hreinn teldi sér í raun ókleift að sitja áfram í framkvæmdanefnd.

Lægra útboðsgengi en eðlilegt þótti

Bréfin í Landsbankann voru seld í gegnum viðskiptakerfi Verðbréfaþings Íslands. Ákveðið hafði verið að selja þau á markaðsverði miðað við gengi á þeim tíma. Landsbankinn setti sjálfur inn sölutilboð í Kauphöllinni og kannaði jafnframt áhuga fagfjárfesta og miðlaði hlutum til þeirra.

Eftir að eftirspurn hafði verið greind var útboðsgengið var ákveðið 3,50 fyrstu þrjá daga útboðsins en gert var ráð fyrir að útboðið gæti staðið í einn mánuð. Útboðinu lauk hins vegar á fimmtán mínútum. Enginn mátti kaupa meira en 4 prósent af heildarhlutafé Landsbankans en sölurnar voru um 90 alls.

Ríkisendurskoðandi hefur bent á að gengið hafi á sama tíma farið í 3, 69 á markaði og því hefði ekki verið óeðlilegt að byrja á ívið hærra gengi en 3,5. Landsbankinn hafði dagana fyrir útboðið kynnt bankann og athugað hvaða verð stærri aðilar voru tilbúnir að greiða, það er, í óformlegum viðræðum.

Heildarsöluverð bréfanna var 4.792 milljarðar. Meðalgengi á bréfum í Landsbankanum sama dag og útboðið fór fram var 3,70, eða talsvert hærra en útboðsgengið. Gengi bréfanna fór ekki niður fyrir 3,63 næstu sjö daga á eftir. Ef útboðsgengið hefði verið hið sama og lægsta gengi í vikunni á eftir hefði ríkissjóður fengið um 178 milljónum króna meira fyrir hlutinn. Ef útboðsgengið hefði verið 3,60 hefði ríkið fengið um 137 milljónum króna meira.

Lykilmennirnir í bankaráði á þessum tíma voru Helgi S. Guðmundsson formaður og Kjartan Gunnarsson.

Símtal til Davíðs breytti bankasölunni

Tæpum tveimur vikum eftir að útboðið á 20 prósenta hlut í Landsbankanum fór fram, eða í lok júní 2001, barst framkvæmdanefnd um einkavæðingu bréf frá Björgólfi Guðmundssyni, syni hans, Björgólfi Thor Björgólfssyni, og Magnúsi Þorsteinssyni, hópi sem síðar var nefndur Samson-hópurinn. Í bréfinu óskuðu þremenningarnir eftir viðræðum við stjórnvöld um kaup á eftirstandandi hlut ríkissjóðs í öðrum hvorum ríkisbankanna.

Forsaga þessa bréfs er sú að Björgólfur Thor Björgólfsson hafði hitt einn af forkólfum HSBC í boði í London vorið 2002 og komist að því að HSBC væri ekki lengur að leita að kjölfestufjárfesti vegna Landsbankans, heldur væri ætlunin að setja bankann á almennan markað innan skamms.

Í kjölfarið hringdi Björgólfur Guðmundsson í Davíð Oddsson og gerði honum grein fyrir áhuga sínum á því að kaupa annaðhvort Búnaðarbankann eða Landsbankann. Þá strax gerði Björgólfur Davíð grein fyrir því að feðgarnir hefðu meiri áhuga á Búnaðarbankanum en Landsbankanum.

Björgólfur ræddi það við Davíð hvernig best væri að koma söluferlinu af stað og spurði meðal annars hvort Davíð vildi að feðgarnir kæmu fram sem fjárfestar í gegnum HSBC í London. Niðurstaðan var hins vegar sú að þeir myndu senda framkvæmdanefnd bréf þar sem þeir gerðu formlega grein fyrir áhuga sínum á því að eignast annan hvorn bankann. Því hefur verið haldið fram að uppkast að bréfinu hafi verið gert í stjórnarráðinu, það síðan sent til Björgólfs sem hafi komið því formlega áfram til framkvæmdanefndarinnar.

Samson vildi Búnaðarbankann

Björgólfsfeðgar höfðu haft mun meiri áhuga á að kaupa ráðandi hlut í Búnaðarbankanum en Landsbankanum. Björgólfur Guðmundsson staðfesti þetta meðal annars á starfsmannafundi í Landsbankanum á Akureyri eftir að kaupin voru yfirstaðin. Þar sagði hann að hann hefði alltaf haft meiri áhuga á Búnaðarbankanum vegna þeirra stjórnenda sem þar voru. Hins vegar hafi honum ekki verið leyft að kaupa Búnaðarbankann og því hafi hann keypt Landsbankann í staðinn. Þess í stað hafi hann keypt alla helstu stjórnendur Búnaðarbankans yfir í Landsbankann eftir að kaupin fóru fram.

Strax eftir að bréf Samson-hópsins barst framkvæmdanefnd var söluferli bankanna kippt úr höndunum á nefndinni. Verklagsreglur framkvæmdanefndarinnar voru settar til hliðar. Steingrímur Ari Arason gagnrýndi þessi vinnubrögð mjög þegar hann sagði sig úr nefndinni þremur mánuðum síðar.

Á þessum tíma var framkvæmdanefndin langt komin í undirbúningi á því að selja Landsbankann á almennum markaði þar sem enginn einn kaupandi fengi stærri hlut en þrjú til fjögur prósent. Það var samkvæmt vilja Davíðs Oddssonar frá því 1997 um dreifða eignaraðild.

Þá hafði framkvæmdanefndin fram til þessa unnið út frá því að Landsbankinn yrði seldur fyrst og Búnaðarbankinn í kjölfarið og var það samdóma álit framkvæmdanefndar og ráðherranefndar á þessum tíma að farsælast væri, miðað við aðstæður á þeim tíma, að salan færi þannig fram.

Framkvæmdanefndin hafði í verulega litlum mæli hafið undirbúning að sölu Búnaðarbankans. Taldi framkvæmdanefndin, sem og ráðherranefndin, að Búnaðarbankinn væri ekki kominn jafn langt á veg og Landsbankinn og því erfiðari í sölu auk þess sem ákveðin vandamál höfðu verið í gangi í bankanum. Þá var ríkissjóður enn meirihlutaeigandi í Búnaðarbankanum en var kominn undir helmingshlut í Landsbankanum. Sú ákvörðun var öllum ljós í framkvæmdanefndinni, að að því gefnu að salan á Landsbankanum gengi vel yrði ráðist í sölu Búnaðarbankans að henni lokinni og beita ætti sömu aðferðum.

Þótti spennandi kostur

Framkvæmdanefndinni þótti Samson-hópurinn spennandi kostur. Hann væri fjársterkur aðili sem vildi láta taka til sín og nýta jafnframt tækifærin sem bankinn gat ekki nýtt á meðan hann var að svo stórum hluta í eigu ríkisins. Þá var ljóst að Samson-hópurinn væri vel í stakk búinn að greiða fyrir hlutinn að verulegu leyti með erlendu fé, enda umsvif hans mikil í útlöndum.

Framkvæmdanefndin ræddi málið á nokkrum fundum sínum og þurfti að taka afstöðu til þess hvort bein sala án undangengins útboðs væri ásættanlegur kostur. Samkvæmt verklagsreglum framkvæmdanefndar sem settar voru 1996 var í raun ekki hægt að ganga til viðræðna við Samson-hópinn án þess að gefa öðrum tækifæri á því að gera tilboð í bankann. Í 4. grein reglnanna segir: „Fyrirtæki, sem til stendur að selja, skulu ávallt auglýst almenningi til kaups, þannig að öllum sem áhuga hafa sé tryggður jafn réttur til að bjóða í þau."

Í fundargerð nefndarinnar frá 5. júlí 2002 segir að nefndarmenn hefðu verið sammála um að heppilegt væri að klára sölu til kjölfestufjárfestis í Landsbankanum í mánuðinum og selja 20 prósent í Búnaðarbankanum í september eins og unnið hefði verið út frá og þá yrði hafist handa við undirbúning á sölu til kjölfestufjárfestis í Búnaðarbankanum. Þessi stefna varðandi Búnaðarbankann yrði kynnt samhliða áformum um Landsbankann.

Ekki samkvæmt vilja framkvæmdanefndar

Á fundi nefndarinnar 8. júlí voru lögð drög að auglýsingu á að minnsta kosti fjórðungshlut í Landsbankanum eins og ákveðið hafði verið á fundi þremur dögum áður. Á þessum sama fundi, 8. júlí, upplýsti einn nefndarmanna um vilja viðskiptaráðherra til þess að auglýsa 25 til 33 prósenta hlut í báðum bönkum í einu. Framkvæmdanefndin ræddi þessa tillögu en féllst að lokum á að auglýsa Landsbankann en tilkynna samhliða auglýsingunni um sölu á Búnaðarbankanum síðar á árinu.

Næsta dag sendi starfsmaður framkvæmdanefndarinnar nefndarmönnum tillögu að auglýsingu um sölu á að minnsta kosti 25 prósenta hlut í Landsbankanum og jafnframt fréttatilkynningu, þar sem fram kom að ákveðið hefði verið að áfangaskipta einkavæðingu Landsbankans og Búnaðarbankans. Samkvæmt fréttatilkynningunni yrði 20 prósenta hlutur í Búnaðarbankanum seldur 6. september í gegnum viðskiptakerfi Kauphallarinnar með svipuðum hætti og gert hefði verið með jafnstóran hlut í Landsbankanum. Í síðari hluta september yrði auglýst eftir kaupanda að umtalsverðum hlut í Búnaðarbankanum.

Nefndin áformaði að hittast síðar sama dag til að ganga frá auglýsingunni.

Af þeim fundi varð hins vegar ekki því að í millitíðinni fundaði ráðherranefndin og breytti auglýsingu framkvæmdanefndar að nefndinni forspurðri.

Kom framkvæmdanefndinni á óvart

Í stað þess að fara eftir áætlunum framkvæmdanefndarinnar og selja Landsbankann fyrst og ráðast í sölu Búnaðarbankans síðar ákváðu ráðherrarnir að selja ætti báða bankana í einu. Ráðherranefndin lét breyta drögum framkvæmdanefndarinnar að auglýsingunni og sem send var til fjölmiðla næsta dag, hinn 10. júlí.

Auglýsingin var svohljóðandi:

„Framkvæmdanefnd um einkavæðingu, fyrir hönd viðskiptaráðherra, óskar eftir tilkynningum frá áhugasömum fjárfestum um kaup á að minnsta kosti 25 prósenta hlut í Landsbanka Íslands hf. og/eða Búnaðarbanka Íslands hf. [...] Í tilkynningunni skal gera grein fyrir fjárhagsstöðu, þekkingu og reynslu á fjármálamarkaði, eignarhlut sem viðkomandi óskar eftir kaupum á, hugmyndum um staðgreiðsluverð og áformum varðandi rekstur [bankanna]. [...] Tekið er fram að einungis seldur í öðrum bankanum nú ef viðunandi tilboð fæst og stefnt er að því að hlutur í hinum bankanum verði seldur síðar á árinu. [...]"

Auglýsingin var ekki birt erlendis. Í henni kom fram að við söluna yrði þess gætt að ríkið fengi hámarksverð fyrir eign sína í bönkunum. Af auglýsingunni má ráða að þau atriði sem einkum yrðu vegin og metin þegar kæmi að vali á kjölfestufjárfesti væru fjárhagsstaða, þekking og reynsla á fjármálamarkaði, stærð eignarhlutar sem óskað er eftir að kaupa, hugmyndir um staðgreiðsluverð og áform um rekstur.

Vonbrigði í Samson-hópnum

Auglýsingin olli nokkrum vonbrigðum í Samson því að Björgólfur Thor hafði vonast eftir því að geta keypt Landsbankann með verulegu forskoti á þá sem myndu fjárfesta í Búnaðarbankanum. Hann var þeirrar skoðunar að ákvörðun ráðherranefndarinnar um að selja báða bankana í einu hefði meðal annars verið tekin með það fyrir augum að koma í veg fyrir forskot Samson-hópsins á S-hópinn á íslenska fjármálamarkaðnum.

Fimm hópar skiluðu inn tilkynningum um áhuga sinn á kaupum í bönkunum þann 25. júlí. Auk Samson, sem samanstóð af Björgólfsfeðgum og Magnúsi Þorsteinssyni, voru það Íslandsbanki, Kaldbakur, en honum stýrðu Eiríkur Jóhannsson og Þorsteinn Már Baldvinsson; S-hópurinn svokallaður, með Ólaf Ólafsson fremstan í flokki, sem þá var samsettur af Eignarhaldsfélaginu Andvöku, Eignarhaldsfélaginu Samvinnutryggingum, Fiskiðjunni Skagfirðingi, Kaupfélagi Skagfirðinga, Keri, Samskipum og Samvinnulífeyrissjóðnum. Fimmti áhugasami var Þórður Magnússon fyrir hönd fjárfesta.

Strax ljóst hverjir fengju Landsbankann

Í lok júlí fundaði framkvæmdanefnd með hópunum fimm, hverjum fyrir sig. Með fundarboðinu fylgdi minnisblað þar sem fram komu upplýsingar um þau atriði sem nefndin vildi fá nánari upplýsingar um. Efst á blaði var ósk um upplýsingar um hvorum bankanum hóparnir hefðu meiri áhuga á

Áður en fundirnir áttu sér stað tóku að berast skilaboð frá einkavæðingarnefnd til Kaldbaks og S-hópsins að á fundinum með nefndinni ættu þeir að segjast hafa meiri áhuga á Búnaðarbankanum en Landsbankanum. Einnig bárust meldingar um það að hóparnir tveir ættu að kanna hvort grundvöllur væri fyrir því að þeir tækju sig saman um að kaupa Búnaðarbankann.

Öllum hlutaðeigandi, báðum megin við borðið, var á þessum tíma þegar orðið ljóst að Samson-hópurinn fengi Landsbankann. Þótt ekki væri talað um það opinberlega í einkavæðingarnefnd þóttu það ósögð sannindi að auglýsingin á sölu hlutar ríkisins í Landsbankanum væri einfaldlega formsatriði.

Áformað var að tveir hópar yrðu útilokaðir: Íslandsbanki og Þórður Magnússon. Samson myndi lýsa því yfir við framkvæmdanefndina að hann hefði meiri áhuga á Landsbankanum og hinir tveir hóparnir, Kaldbakur og S-hópurinn, myndu segjast fremur vilja kaupa Búnaðarbankann. Koma átti á samvinnu þeirra á milli og sameina hópana tvo um Búnaðarbankann og málið yrði þannig leyst farsællega.

Þetta gekk hins vegar ekki eftir.

Tveir útilokaðir strax

Framkvæmdanefndin ákvað fljótlega að útiloka tvo hópa: Íslandsbanka og Þórð Magnússon. Íslandsbanki var útilokaður því sú pólitíska stefna hafði verið gefin út að salan á Landsbankanum og Búnaðarbankanum mætti ekki leiða til sameiningar banka á Íslandi. Þórður Magnússon var útilokaður vegna þess að honum þótti ekki takast að sýna fram á hvernig hann ætlaði sér að fjármagna kaupin.

Á fyrstu fundum framkvæmdnefndar með fjárfestahópunum þremur lýstu þeir því allir yfir að þeir hefðu áhuga á báðum bönkunum og „óhlýðnuðust" þar með þeim óbeinu fyrirskipunum sem nefndin hafði látið berast til þeirra, að Samson ætti að lýsa yfir áhuga á Landsbankanum og hinir tveir hóparnir á Búnaðarbankanum.

Kaldbakur og S-hópurinn höfðu báðir meiri áhuga á Landsbankanum. Ólafur Ólafsson, sem fór fyrir S-hópnum, taldi Landsbankann betri sjálfstæða einingu en Búnaðarbankann og að hann fæli í sér betri tækifæri. Eiríkur Jóhannesson og Þorsteinn Már Baldvinsson, sem fóru fyrir Kaldbaki, höfðu af sömu ástæðum meiri áhuga á Landsbankanum enda var Eiríkur vel kunnur innviðum bankans og fyrirkomulagi hans eftir að hafa gegnt starfi útibússtjóra Landsbankans á Akureyri um tíma.

Björgólfur „stóð sig best"

Framkvæmdanefndin kom á kynningarfundum með fjárfestahópunum þremur með Halldóri J. Kristjánssyni, bankastjóra Landsbankans, og Stefáni Héðni Stefánssyni framkvæmdastjóra, sem fram fóru dagana 22. og 23. ágúst. Þar var farið í gegnum glærukynningu á bankanum þar sem gerð var grein fyrir helstu atriðum í rekstri hans. Viðstaddur fundina var starfsmaður einkavæðingarnefndar, Guðmundur Ólafsson, sem hafði verið falið að skila framkvæmdanefnd og ráðherranefndinni fundargerðum af fundunum. Hann tók niður á blað það sem fram fór á fundinum.

Einkavæðingarnefnd komst að þeirri niðurstöðu, eftir að allir þrír hóparnir höfðu fundað með Halldóri og Stefáni Héðni, að Björgólfur Guðmundsson hefði sýnt „mestan áhuga á bankanum" og hann hafi „staðið sig best" af öllum fjárfestunum. Var það meðal annars notað sem rökstuðningur framkvæmdanefndarinnar síðar gagnvart hinum tveimur fjárfestunum þegar útskýra þurfti af hverju ákveðið var að ganga til viðræðna við Samson.

Aldrei rætt um verð

Hóparnir þrír áttu nokkra fundi með framkvæmdanefnd og þurftu meðal annars að svara spurningum um framtíðaráætlun sína varðandi Landsbankann. Á lokafundi framkvæmdanefndar með fjárfestunum hafði ekki enn verið fært í tal hvaða hugmyndir hóparnir gerðu sér um verð. Ekki hafði verið hugað að því að hóparnir þyrftu að bjóða ákveðið verð fyrir hlut ríkisins í Landsbankanum. Þegar bjóðendur bentu á að ekki hefði enn verið gert ráð fyrir því að verðtilboð yrði gert kom framkvæmdanefndin með þær skýringar að nefndin hefði hugsað sér að setja inn í ferlið nokkurs konar millistig þar sem hóparnir þrír myndu leggja fram verðtilboð. Hins vegar hefði framkvæmdanefndin ekki enn ákveðið hvernig það millistig ætti að ganga fyrir sig, en bjóðendur yrðu látnir vita.

Á lokastigi söluferlisins var því ekki enn farið að huga að verðþætti tilboðanna.

Vægi verðs í heildarmati ákveðið eftir á

Hinn 28. ágúst fundaði framkvæmdanefndin með hópunum þremur hverjum fyrir sig og afhenti þeim bréf þar sem óskað var eftir svörum við fimm atriðum: Hvernig fyrirkomulag eignarhalds yrði, stærð eignarhlutar sem sóst væri eftir, fjármögnun, framtíðarsýn og loks aðrar forsendur fyrir kaupunum.

Framkvæmdanefndin deildi á fundi sínum 30. ágúst um aðferðafræðina við útboðið og hvert vægi verðs ætti að vera í væntanlegu heildarmati. Steingrímur Ari Arason lagði meðal annars á það áherslu á fundinum að samkvæmt vinnureglum framkvæmdanefndarinnar ætti að meta tilboðin til staðgreiðsluverðs og ennfremur að ákveða ætti lágmarksverð fyrir hlutinn. Hann fékk ekki hljómgrunn fyrir því innan nefndarinnar og vildu nefndarmenn frekar semja um verð við kaupandann við samningaborðið eftir að hann hefði verið valinn.

Í skýrslu Ríkisendurskoðanda um söluna á Landsbankanum er bent á að á þessum tímapunkti hefði hvorki verið tekin afstaða til þess hvert vægi einstakra áherslupátta væri né hvernig meta ætti tilboðin með tilliti til hvers þáttar fyrir sig.

Ákveðið var að kalla til fjárfestingabankann HSBC, sem áður hafði unnið að sölu bankans. Eitt helsta verkefni HSBC yrði að meta þá þætti sem áhrif hefðu á val á kaupanda, aðstoð við samningaviðræður og kostgæfnisathugun á kaupanda.

Á þessum tíma stóðu yfir mikil átök um yfirráðin í VÍS og beið framkvæmdanefnd með að óska eftir verðtilboðum þangað til átökin um VÍS voru yfirstaðin.

Þar tókust á Landsbankamenn og S-hópurinn, en báðir réðu yfir helmingshlut í félaginu. Þeim lauk með kaupum S-hópsins á hlut Landsbankans í VÍS.

Þegar verðtilboðin í Landsbankann bárust kom í ljós að Samson var með langlægsta tilboðið og því þurfti að finna viðunandi lausn á því hvernig hægt yrði að útskýra valið á Samson sem kaupanda að Landsbankanum.

Á morgun verður sagt frá átökunum bak við tjöldin um yfirráðin í VÍS og baráttu milli tveggja eigendahópa, Landsbankans og S-hópsins. Inn í átökin blönduðust Davíð Oddsson og Halldór Ásgrímsson, sem gættu hagsmuna hvors hópsins um sig. Landsbankamenn halda því fram að Halldór Ásgrímsson hefði hótað Davíð því að hætta við einkavæðingarferlið færi svo að VÍS yrði selt Samson með Landsbankanum. S-hópurinn segir aðra sögu og kallar átökin „Sex daga stríðið um VÍS".

» ÖLLUM BEIÐNUM HAFNAÐ

Fréttablaðið hefur sent sex beiðnir á grundvelli upplýsingalaga til framkvæmdanefndar um einkavæðingu og iðnaðar- og viðskiptaráðuneytisins vegna sölunnar á Landsbankanum og Búnaðarbankanum. Öllum beiðnum hefur verið synjað, nema einni sem ekki hefur borist svar við, og hefur synjununum verið áfrýjað til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.

FRÉTTABLAÐIÐ HEFUR ÓSKAÐ EFTIR EFTIRFARANDI UPPLÝSINGUM:

19. APRÍL
- Allar fundargerðir framkvæmdanefndar um einkavæðingu og ráðherranefndarinnar vegna sölu á Búnaðarbanka Íslands.
Synjað. Fréttablaðið hefur áfrýjað synjuninni til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.

28. APRÍL
- Skýrslur HSBC sem unnar voru fyrir framkvæmdanefnd um einkavæðingu vegna sölu Landsbankans annars vegar og Búnaðarbankans hins vegar.
Synjað. Fréttablaðið hefur áfrýjað synjuninni til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.
- Gögn sem ríkisendurskoðun voru fengin í hendur til að vinna skýrslu um einkavæðingu helstu ríkisfyrirtækja á árunum 1998-2003.
Synjað. Fréttablaðið hefur áfrýjað synjuninni til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.
- Samningar sem gerðir voru við kaupendur Landsbanka Íslands annars vegar og Búnaðarbankans hins vegar við sölu á hlut ríkisins í bönkunum á árunum 2002 til 2003.
Synjað. Fréttablaðið hefur áfrýjað synjuninni til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.

3. MAÍ
- Niðurstöður úr áreiðanleikakönnun sem HSBC gerði síðla árs 2002 á þá ónafngreindu erlendu banka sem S-hópurinn tilgreindi sem einn af fjárfestum vegna kaupanna á Búnaðarbankanum.
Synjað. Fréttablaðið hefur áfrýjað synjuninni til úrskurðarnefndar um upplýsingamál.

18. MAÍ
- Bréfið sem Björgólfur Guðmundsson og Björgólfur Thor Björgólfsson sendu framkvæmdanefnd um einkavæðingu í lok júní 2002 þar sem þeir lýstu yfir vilja til að kaupa að minnsta kosti þriðjung af heildarhlutafé í Landsbankanum eða Búnaðarbankanum.
Svar hefur ekki borist.

» MISTÓKST AÐ SELJA SÍMANN

Framkvæmdanefnd um einkavæðingu hafði unnið að undirbúningi að sölu Símans meira og minna frá því í febrúar 2000 og skilað skýrslu um málið í janúar 2001. Í lok mars var gerður samningur við Búnaðarbankann og Pricewaterhouse Coopers í London og Reykjavík um þjónustu vegna fyrirhugaðrar sölu sem átti að fara fram um vorið.
Í júní ákvað ríkisstjórnin hins vegar að fresta sölunni fram í september og síðar var tilkynnt að salan færi fram dagana 19. til 21. september. Skömmu áður en söludagurinn rann upp dundu hins vegar hryðjuverkaárásirnar á Bandaríkin yfir, 11. september 2001. Þrátt fyrir hversu mikil áhrif árásirnar höfðu á hlutabréfamarkaði víðs vegar um heim var ákveðið að fresta ekki sölunni.
Skemmst er að segja frá því að salan tókst ekki sem skyldi og seldust einungis 5 prósent af hlutabréfum fyrirtækisins af þeim tæpa fjórðungi sem var í boði í fyrsta áfanga. Hlutfallið var of lágt til þess að hægt væri að skrá fyrirtækið á Verðbréfaþingi Íslands eins og stefnt hafði verið að.
Í framhaldinu fóru fram óformlegar viðræður við tvo erlenda fjárfesta, danska símafyrirtækið TDC og fjárfestingafyrirtækisins Providence Equity Partners. Viðræðurnar runnu út í sandinn og eru sagðar hafa strandað vegna þess að verðið á Símanum þótti of hátt.

» VÍS KEYPTI EITT PRÓSENT

Nokkrum mánuðum áður en útboðið á 20 prósenta hlutnum í Landsbankanum fór fram hafði dótturfyrirtæki bandaríska bankans Wachovia Bank, Philadelphia International Equities, selt 4,25 prósenta hlut sinn í Landsbankanum. Philadelphia International Equities eignaðist bréf sín í Landsbankanum er bankinn keypti ráðandi hlut í breska bankanum Heritable bank árið 2000.
Gengi bréfanna í sölunni var 3,25 og söluverðið því um 946 milljónir króna. Stærstu kaupendurnir voru VÍS, sem keypti 1,25 prósenta hlut, og Líftryggingafélag Íslands, sem keypti eitt prósent. Landsbankinn átti umtalsverðan hlut í báðum félögunum.

STRÍÐIÐ UM BANKANA
» ÞRIÐJI HLUTI

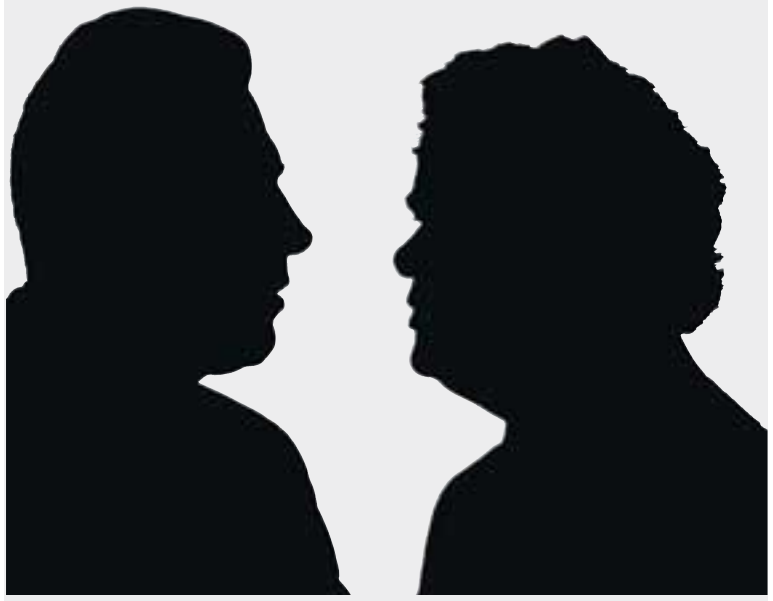

Foringjar og fótgönguliðar

Margir komu við sögu í bankasölunni, sumir stýrðu atburðarásinni – aðrir eltu. Tekist var á um mikla hagsmuni. Hótanir, ósætti, átök eru allt orð sem hægt er að nota um samskiptin – jafnvel innan ríkisstjórnarinnar.

RÁÐHERRANEFNDIN »

DAVÍÐ ODDSSON »Átök milli hans og Halldórs um stríðið milli eigendahópanna í VÍS.

GEIR H. HAARDE » Ber ábyrgð á afskiptum ráðherranefndar af bankasölunni.

HALLDÓR ÁSGRÍMSSON » Hótaði Davíð að hætta við einkavæðingu vegna VÍS-stríðs.

VALGERÐUR SVERRISDÓTTIR » Sagðist hafa haft „pata" af eignarhaldsbreytingum VÍS.

FRAMKVÆMDANEFNDIN »

ÓLAFUR DAVÍDSSON »Biðstaða þangað til VÍS-málið leystist.

JÓN SVEINSSON » Biðstaða þangað til VÍS-málið leystist.

STEINGRÍMUR ARI ARASON » Biðstaða þangað til VÍS-málið leystist.

BALDUR GUÐLAUGSSON » Biðstaða þangað til VÍS-málið leystist.

SÆVAR ÞÓR SIGURGEIRSSON » Biðstaða þangað til VÍS-málið leystist.

S-HÓPURINN »

ÓLAFUR ÓLAFSSON » Staðráðinn í að gefa ekki eftir hlut S-hópsins í VÍS.

ÓSKAR H. GUNNARSSON » Var tilbúinn að fara í mál við Landsbankann vegna VÍS.

MARGEIR DANÍELSSON » Sat nokkra af sáttafundum milli eigendahópa VÍS.

GEIR MAGNÚSSON » Vildi ekki setja VÍS á markað og stuðlaði að pattstöðu.

KRISTJÁN LOFTSSON » Beitti sér fyrir því að VÍS yrði skráð á markað.

VÍS »

AXEL GÍSLASON » Forstjóri VÍS og spyrnti gegn því að félagið yrði skráð á markað.

FINNUR INGÓLFSSON » Tók við forstjórastóli VÍS þegar S-hópurinn keypti.

SAMSON »

BJÖRGÓLFUR GUÐMUNDSSON » Fundaði um VÍS áður en hann keypti Landsbankann.

BJÖRGÓLFUR THOR BJÖRGÓLFSSON » Lýsti yfir óánægju með sölu VÍS.

MAGNÚS ÞORSTEINSSON » Vildi VÍS en fékk ekki með Landsbankanum.

LÖGMENNIRNIR »

KRISTINN HALLGRÍMSSON » Lögmaður S-hópsins í Sex daga stríðinu um VÍS.

JÓHANN RÚNAR JÓHANNSSON » Lögmaður Landsbankans í sex daga stríðinu um VÍS.

LANDSBANKINN »

HELGI S. GUÐMUNDSSON » Formaður bankaráðs Landsbankans.

KJARTAN GUNNARSSON »Bankaráðsmaður sem réð meiru en formaðurinn.

HALLDÓR J. KRISTJÁNSSON »Bankastjórinn sagði að gott tilboð hefði borist í VÍS.

Sex daga stríðið um yfirráð í VÍS

Halldór Ásgrímsson hótaði **Davíð Oddssyni** að hætta við einkavæðingu bankanna ef VÍS yrði selt Samson með Landsbankanum. Það hefði brotið gegn stjórnarsáttmálanum og orsakað stjórnarslit. **Björgólfur Guðmundsson** fundaði með S-hópnum um afdrif VÍS áður en hann keypti Landsbankann. S-hópurinn kallar átökin „Sex daga stríðið um VÍS". ***Sigríður Dögg Auðunsdóttir*** segir hér frá því hve mikið vægi þessi átök höfðu í bankasölunni.

Hinn 29. ágúst var tilkynnt um sölu Landsbankans á hlut sínum í tryggingafélaginu VÍS til S-hópsins en Landsbankinn hafði frá 1997 átt helmingshlut í VÍS á móti S-hópnum. Þegar salan fór fram var söluferli Landsbankans komin langt á veg og var S-hópurinn einn hinna þriggja hópa sem framkvæmdanefnd um einkavæðingu var í viðræðum við um kaupin á hlut ríkisins í bankanum.

Samson, sem síðar var valinn sem kaupandi að Landsbankanum, gagnrýndi sölu VÍS opinberlega meðal annars á þeim forsendum að sala á eign Landsbankans í VÍS hefði farið fram í miðju einkavæðingarferli bankans.

Björgólfur Thor Björgólfsson, sem ásamt föður sínum Björgólfi Guðmundssyni og Magnúsi Þorsteinssyni myndaði Samson, sagði í viðtali í Morgunblaðinu 31. ágúst 2002 að það væri ekki bara tímasetningin á sölunni sem honum þætti furðuleg. „Mér finnst líka undarlegt að samkeppnisaðilar um kaup á hlut í Landsbankanum séu að kaupa út og stokka upp eignir bankans á sama tíma og þeir eru í samkeppni við okkur," sagði Björgólfur Thor.

Haft var eftir Björgólfi Thor að ekki hefðu sömu jafnræðisreglur verið látnar gilda um sölluna á VÍS og sölluna á Landsbankanum. Þegar Samson-hópurinn hefði lýst áhuga sínum á að kaupa Landsbankann hefði verið ákveðið að auglýsa bankann til sölu, en það hefði ekki verið gert varðandi VÍS. „Þegar ekki er leitað fleiri kaupenda getur það haft áhrif á verðmætið," sagði Björgólfur Thor. „Þetta er nákvæmlega það sama og talað var um þegar menn vildu auglýsa hlutinn í bankanum þegar við sýndum áhuga. Þá var sagt að jafnræðisregla yrði að gilda, en hún virðist ekki gilda um sölu á hlutnum í VÍS," sagði hann.

Ætluðu að setja félagið á markað

Skömmu áður, eða 12. júlí, hafði hlutafé í VÍS verið skráð á tilboðsmarkaði Kauphallarinnar. Í skráningarlýsingunni kom meðal annars fram að það væri „yfirlýst stefna Landsbankans að minnka hlut sinn í VÍS en verða meðal kjölfestufjárfesta í félaginu".

Þetta var í samræmi við samkomulag sem Landsbankinn og S-hópurinn gerðu sín á milli árið áður um að félagið yrði skráð á markað. Í nóvember 2001 var nýtt hlutafé útgefið og selt starfsmönnum VÍS. Ætlunin var að í framhaldi af því yrði allt hlutafé í VÍS, að undanskildum 25 prósenta hlut sem Landsbankinn ætlaði að halda eftir sem stofnfjárfestir.

Eigendahóparnir tveir, Landsbankinn og S-hópurinn, höfðu um langa hríð tekist á um yfirráðin í VÍS. Frá því að Landsbankinn keypti helmingshlut Brunabótafélags Íslands í VÍS í mars 1997 hafði eigendahópinn greint á um framtíðaráætlanir fyrirtækisins. Markmið Landsbankamanna var að skrá VÍS á hlutabréfamarkaði, en segja að ekki hefði verið vilji hjá S-hópnum fyrir því. Einna helst hefðu Axel Gíslason, þáverandi forstjóri VÍS, og Geir Magnússon, þáverandi forstjóri Olíufélagsins og Kers, sett sig upp á móti skráningunni.

Axel og Geir eru sagðir ekki hafa viljað sleppa tökunum á VÍS nema frekari breytingar yrðu gerðar. Þær fælust í því að þegar búið væri að gera VÍS að hlutafélagi yrðu VÍS og Landsbankinn sameinaðir og Landsbankinn fengi greiðslu í formi hlutabréfa í VÍS. Landsbankamenn voru þessu mótfallnir og töldu að með þessu væri verið að fara bakdyramegin að einkavæðingu Landsbankans.

Það var ekki fyrr en 2001 að samstaða náðist um þá fyrirætlan að setja VÍS á markað. En frásagnirnar af því sem á eftir kom eru afar ólíkar eftir því hvort þær eiga rætur sínar að rekja til Landsbankamanna eða S-hópsins.

Segja óeiningu innan S-hópsins

Landsbankamenn halda því fram að á þessum tíma hafi verið orðin mikil óeining innan S-hópsins. Ólafur Ólafsson hafi verið farinn að seilast eftir meiri áhrifum og mikil togstreita hafi verið innan hópsins. Axel og Geir annars vegar og Ólafur hins vegar hafi til að mynda haft ólík viðhorf til þess að skrá VÍS á markað. Ólafur hafi verið hlynntur því en Axel og Geir hafi verið því mótfallnir.

Þá er því haldið fram að aldrei hafi ríkt sérstakir kærleikstraumar á milli Ólafs og Axels. Kastast hafi í kekki þeirra á milli þegar Axel neitaði Ólafi um að beita Keri vegna kaupa Ólafs í SÍF og Íslenskum sjávarafurðum. Hins vegar hafi Axel og Geir alltaf verið nánir.

Bent er á það að eitt hið fyrsta sem Ólafur Ólafsson gerði þegar S-hópurinn náði yfirráðum í VÍS að láta Axel fara og ráða Finn Ingólfsson þess í stað sem forstjóra VÍS.

VÍS sett á markað

Landsbankamenn segja að þrátt fyrir að samþykkt lægi fyrir um að VÍS yrði sett á markað hefði S-hópurinn dregið lappirnar í því máli. Ekkert hefði þokast í þá áttina fyrr en um vorið 2002, þegar samstaða náðist um að láta verða af því að setja fyrirtækið á markað. Á þessum tíma var í undirbúningi hjá ráðherranefndinni og framkvæmdanefndinni að selja hlut ríkisins í Landsbankanum á almennum markaði. Ætlunin var að selja til almennings og fagfjárfesta og mætti enginn einn aðili kaupa meira en þrjú til fjögur prósent í fyrirtækinu. Var þetta í samræmi við yfirlýsta stefnu Davíðs Oddssonar, þáverandi forsætisráðherra, um að tryggja dreifða eignaraðild á bönkunum.

Á hluthafafundi VÍS um miðjan maí 2002 voru gerðar breytingar á samþykktum félagsins þannig að það uppfyllti öll skilyrði til skráningar á tilboðsmarkað Verðbréfaþings Íslands og 7. júní sendi VÍS inn umsókn til Verðbréfaþings um skráningu á tilboðsmarkað. Þar með var ferlið komið í gang og var áætlað að sala bréfanna hæfist 12. júlí. Í skráningarlýsingu VÍS sem birt var í Kauphöllinni 8. júlí kemur fram að Landsbankinn stefndi að því að það væri „yfirlýst stefna Landsbankans að minnka hlut sinn í VÍS en verða meðal kjölfestufjárfesta í félaginu". Þetta var í samræmi við yfirlýsingu bankans frá 25. mars 2001.

Ráðherranefndin tekur u-beygju

Í millitíðinni barst framkvæmdanefndinni bréf frá Samson, sem sent var í kjölfar samtals Björgólfs Guðmundssonar og Davíðs Oddssonar, þáverandi forsætisráðherra. Í því lýsti Samson yfir áhuga sínum á að kaupa hlut ríkisins í Landsbankanum eða Búnaðarbankanum. Það varð til þess að ráðherranefndin tók u-beygju í fyrirætlunum sínum varðandi sölu bankanna tveggja.

Í stað þess að selja aðeins Landsbankann fyrst og Búnaðarbankann síðar, var því ákveðið að auglýsa báða bankana til sölu og birtist sú auglýsing 10. júlí. Því er haldið fram að bréfið frá Samson hafi átt við báða bankana því þeir hafi ekki síður haft áhuga á að kaupa Búnaðarbankann. Því til stuðnings er meðal annars bent á að Björgólfur Thor og Björgólfur Guðmundsson hafi átt í miklum viðskiptum við Búnaðarbankann í tengslum við fjárfestingar sínar erlendis og voru í góðum samskiptum við stjórnendur bankans.

Landsbankamenn segja að sjálfstæðismönnum hefði ávallt verið það ljóst að framsóknarmenn myndu ekki sleppa hendinni af Búnaðarbankanum og að þeir væru hlynntari því að Samson eignaðist Landsbankann. Sjálfstæðismenn báru traust til Björgólfs Guðmundssonar og töldu að bankanum væri vel fyrir komið í höndum hans.

Framsóknarmenn hefðu hins vegar gert það að skilyrði fyrir því að Samson fengi að kaupa Landsbankann, að VÍS fylgdi ekki með í sölunni.

Þann 12. júlí var heildarhlutafé VÍS skráð á tilboðsmarkað Kauphallarinnar í samræmi við þann samning sem Landsbankamenn og S-hópurinn höfðu gert sín á milli og hófust viðskipti með hlutabréf félagsins þann dag. Viku síðar var hins vegar tekin ákvörðun um að fresta sölu hlutafjár frumherja í VÍS þar til afkomutilkynning félagsins hefði verið birt og kynnti Axel Gíslason, forstjóri VÍS, hluthafahópunum tveimur um þá frestun. Miðvikudaginn 21. ágúst var afkomutilkynning félagsins birt.

Halldór hótaði að stöðva einkavæðingarferlið

Veruleg átök áttu sér stað milli Halldórs Ásgrímssonar og Davíðs Oddssonar á þessum tíma og segja þeir sem störfuðu í miklu návígi við þá að ríkisstjórnarsamstarfið hafi nánast verið í uppnámi.

Halldór hafi hótað Davíð að stöðva einkavæðingarferli bankanna nema Landsbankinn seldi hlut sinn í VÍS. Ef Halldór hefði stöðvað einkavæðingarferlið hefði það verið brot á stjórnarsáttmálanum og Davíð hefði orðið að slíta stjórnarsamstarfinu.

Landsbankamenn segja að Davíð hafi beygt sig undir vilja Halldórs varðandi sölluna á VÍS í því skyni að stofna einkavæðingarferlinu og um leið ríkisstjórnarsamstarfinu ekki í hættu. Aðilar tengdir Framsóknarflokknum, S-hópurinn, hafi eignast VÍS – en það hafi verið nauðsynlegur liður í áætlun S-hópsins um að eignast Búnaðarbankann. Landsbankamenn segjast hafa fallist á þessa málamiðlun nauðbeygðir, en jafnframt réttlætt niðurstöðuna með þeim hætti að þeim hafi tekist ætlunarverk sitt – að þröngva S-hópnum til þess að skrá VÍS á

markað. Þá hafi verið hægt að útskýra söluna í bankaráði með því að Landsbankinn hafi hagnast vel á sölu hlutarins í VÍS.

S-hópurinn með aðra sögu

S-hópurinn hefur allt aðra sögu að segja og kallar átökin milli hluthafahópanna „Sex daga stríðið um VÍS“.

Hluthafahóparnir tveir gerðu milli sín samkomulag árið 2001 um að setja félagið á markað. Þrátt fyrir samkomulagið var ekkert aðhafst. Kjartan Gunnarsson var bankaráðsmaður í Landsbankanum og jafnframt stjórnarformaður í VÍS, en er sagður hafa í raun verið starfandi formaður bankaráðs því Helgi S. Guðmundsson hefði ekki haft jafnmikil völd í bankaráðinu og Kjartan. S-hópurinn segir að Kjartani hefði tekist að ná Axel og Geir á sitt band og þeir hefðu farið að vilja hans og tafið það að VÍS yrði sett á markað.

Hinn 10. júlí 2002 gera Landsbankamenn og S-hópurinn samning um sölu á 8 prósenta hlut í VÍS í framhaldi af skráningu hlutabréfa félagsins í Kauphöllinni 12. júlí. Þar er ákvæði um að einungis sé heimilt að selja hverjum einstökum fjárfesti að hámarki 3 prósent af heildarhlutafé VÍS.

Sama dag og samningurinn er gerður birtist auglýsing frá framkvæmdanefnd um að selja eigi kjölfestufjárfestum hluti ríkisins í Landsbankanum og Búnaðarbankanum. Þar með hafði forsendan fyrir samningi hluthafahópanna brostið. Ekki væri lengur stefna ríkisstjórnarinnar að selja Landsbankann í dreifða eignaraðild, heldur ætti nú að selja hann til kjölfestufjárfestis.

S-hópur gerði Landsbankamönnum tilboð

Sama dag og S-hópurinn lýsti yfir áhuga á að kaupa kjölfestuhlut í öðrum hvorum bankanum, 25. júlí, gerði hópurinn Landsbankamönnum tilboð í 10 prósenta hlut bankans í VÍS og að auki um fjórðung hlutafjár í LÍFÍS. Tilboðið var skýrt með því að ríkisstjórnin hefði breytt áherslum sínum varðandi eignarhald á bönkunum. Ekki væri lengur stefnt að dreifðri eignaraðild og þar með breyttust forsendur fyrir samstarfi innan VÍS. Tilboðið gilti til næsta dags en Landsbankinn fékk hann framlengdan.

Landsbankamenn svöruðu tilboði S-hópsins með gagntilboði. Þeir buðu til sölu alla hluti Landsbankans í VÍS en vildu þess í stað kaupa helming hlutafjár í LÍFÍS. Tilboðsfrestur var til 9. ágúst en hann var tvíframlengdur til 21. ágúst.

Hinn 16. ágúst tilkynnir framkvæmdanefnd um ákvörðun sína um að ganga til framhaldsviðræðna við S-hópinn, Samson og Kaldbak varðandi söluna á Landsbankanum.

Björgólfur á fundum um VÍS

Daginn áður en gagntilboð Landsbankans rann út, hinn 20. ágúst, hittust fulltrúar S-hópsins og Landsbankans á fundi. Fundinn sátu meðal annars Ólafur Ólafsson og Geir Magnússon fyrir hönd S-hópsins og Halldór J. Kristjánsson bankastjóri og Kjartan Gunnarsson bankaráðsmaður fyrir hönd Landsbankans.

Björgólfur Guðmundsson, sem þá var bankanum óviðkomandi að öðru leyti en því að vera einn af þremur bjóðendunum í hann, átti á þessum tíma nokkra fundi með Ólafi Ólafssyni, þar sem þeir ræddu sín á milli um VÍS.

Björgólfur var því farinn að hlutast til við um sölu á eignum bankans áður en hann eignaðist hlut í honum en framkvæmdanefndin tilkynnti ekki fyrr en tæpum þremur vikum síðar að gengið yrði til viðræðna við Samson um kaupin á Landsbankanum.

Á fundi Landsbankamanna og S-hópsins, þriðjudaginn 20. ágúst, óskaði S-hópurinn eftir því að Landsbankamenn seldu 10 prósenta hlut sinn í VÍS til þriðja aðila sem væri þeim ótengdur. Nöfn væntanlegra kaupenda yrðu þó ekki gefin upp fyrr en afstaða bankans lægi fyrir.

Ástæðan var sem fyrr sögð vera stefnubreyting ríkisstjórnarinnar varðandi sölu Landsbankans. Í kjölfar fundarins sendi S-hópurinn Landsbankamönnum bréf þar sem þeir árétta vilja sinn um að Landsbankamenn selji tíu prósent af VÍS til þriðja aðila. Í bréfinu kemur fram að S-hópurinn líti svo á að á meðan tilboðið sé til skoðunar verði söluferli VÍS sett í biðstöðu með vísan til stefnubreytinga ríkisstjórnarinnar.

Landsbankamenn svöruðu ekki bréfinu.

Sex daga stríðið hefst

Fimmtudagurinn 22. ágúst markaði upphafið að því sem S-hópurinn hefur nefnt „Sex daga stríðið um VÍS“. Eignarhaldsfélagið Brunabótafélag Íslands seldi óvænt 3 prósenta hlut sinn í VÍS til Kaupþings í Lúxemborg. S-hópurinn óttaðist að salan gæti orðið til þess að valdahlutföll innan VÍS skekktust. Í kjölfarið skrifaði S-hópurinn bréf til Landsbankans þar sem söluumboð Landsbankans á hluta af bréfum S-hópsins í VÍS frá því 10. júlí var afturkallað. Bréfið var boðsent og afhent við opnun bankans að morgni föstudags 23. ágúst. Í bréfinu kom fram að ákvörðunin um afturköllun væri tekin í nauðvörn vegna breyttra forsendna í kjölfar ákvörðunar ríkissjóðs um sölu kjölfestuhluts í Landsbankanum til einstakra aðila í stað eldri áforma um mjög dreifða eignaraðild.

Landsbankamenn kvittuðu fyrir móttöku bréfsins og sendu samdægurs skrifleg mótmæli vegna afturköllunar söluumboðsins. Skýringarnar voru þær að í fyrri samningi væri gert ráð fyrir að seljendur komi fram sem einn hópur og samningnum verði ekki sagt upp nema allir seljendur standi að þeirri uppsögn. Því væri ljóst að umboðið yrði ekki afturkallað með þeim hætti sem S-hópurinn hygðist gera.

Þá tilkynntu Landsbankamenn í bréfinu að þeir myndu halda áfram sölu á hlutum í VÍS í samræmi við samninginn og upplýstu að sama dag og bréfið hefði verið skrifað hefðu náðst samningar um sölu á hlutafé í VÍS.

Selja 3,6 prósent af hlut S-hópsins

Föstudaginn 23. ágúst, sama dag og Landsbankamenn mótmæltu afturköllun söluumboðsins frá S-hópnum, seldi Landsbankinn 6 til 7 prósenta hlut í VÍS til þriðja aðila. Hluti bréfanna var í eigu S-hópsins, eða 3,6 prósent. S-hópurinn heldur því fram að Landsbankinn hafi selt sjálfum sér bréfin og þar með sjálfur eignast hluta af eignarhluta S-hópsins í VÍS.

Sama dag áttu sér stað viðskipti með hlutabréf innan S-hópsins þar sem bréf Andvöku, Kers, Samvinnulífeyrissjóðsins og Samvinnutryggingar í VÍS skiptu um hendur.

Mótmæla meintum ólögmætum aðgerðum Landsbankans

Sunnudaginn 25. ágúst sendi S-hópurinn Landsbankamönnum harðort bréf undir yfirskriftinni: Mótmæli við ólögmætum aðgerðum Landsbanka Íslands. Bréfið var keyrt heim til Halldórs Kristjánssonar bankastjóra.

Í bréfinu kom fram að S-hópurinn mótmælti harðlega ólögmætum aðgerðum Landsbankans og að hann myndi ekki sætta sig við þær. Háttsemi Landsbankans var sögð vera brot á reglum Kauphallarinnar og jafnframt lögum um verðbréfaviðskipti og lögum um viðskiptabanka.

Í bréfinu skoraði S-hópurinn á Landsbankamenn að framselja á ný til S-hópsins hlut í VÍS sem jafngilti þeim hluta sem Landsbankinn seldi af bréfum VÍS föstudaginn 23. ágúst.

S-hópurinn lofaði því í bréfinu að ef Landsbankamenn gengju að þessu yrði málið eftirmálalaust af sinni hálfu. Ef Landsbankamenn yrðu hins vegar ekki við áskoruninni myndi S-hópurinn ekki sætta sig við ólögmætt ofríki Landsbankamanna og þegar í stað hefjast handa við að gæta réttar síns. Þá var óskað eftir upplýsingum um það hverjir kaupendur að 6 til 7 prósenta hlutnum væru og ýmis ákvæði í sölusamningi. Þá var tekið fram að nauðsynlegt væri að kyrrsetja hlutina í VÍS með lögbanni ef þyrfti, svo tryggja mætti að þeim yrði ekki ráðstafað annað meðan látið yrði reyna á ógildingu sölunnar.

Landsbankamönnum var gefinn frestur til að verða við þessum óskum til klukkan tvö næsta dag. Þá yrði málið gert opinbert og sendar tilkynningar og athugasemdir til Kauphallarinnar og Fjármálaeftirlitsins þar sem vakin væri athygli á háttsemi Landsbankans og óskað eftir því að gripið yrði til viðeigandi ráðstafana og viðurlaga eftir atvikum.

Landsbankamenn biðja um frest

Landsbankamenn svöruðu samdægurs og mótmæltu því alfarið að hafa brotið gegn samningi sínum við S-hópinn með því að selja hlutabréf í VÍS þrátt fyrir afturköllun S-hópsins á söluumboði til bankans. Sömu rök voru notuð og áður, að samningnum hefði ekki verið hægt að segja upp nema með samþykkt allra hlutaðeigandi. Þá héldu Landsbankamenn því fram að forsendubrestir í kjölfar ákvörðunar íslenska ríkisins um sölu kjölfestuhluts í Landsbankanum væru ekki réttmætir. Landsbankamenn héldu því jafnframt fram að lengi hefði legið fyrir að það væri yfirlýst stefna ríkisins að selja stóran hlut í bankanum og S-hópnum hefði ekki fyrr þótt ástæða til að gera athugasemdir af því tilefni.

Landsbankamenn höfnuðu því jafnframt að framselja á ný til S-hópsins hluti í VÍS sem samsvöruðu sölu á hlutum þess í félaginu frá því föstudeginum áður. Einnig óskuðu þeir eftir upplýsingum um sölu á 3 prósenta hlut í VÍS sem seldur var fimmtudaginn 22. ágúst.

Loks var óskað eftir því að S-hópurinn félli frá hótun sinni um að gera málið opinbert – eða frestaði aðgerðum til miðvikudagsins 28. ágúst til klukkan 18, að loknum fyrirhuguðum fundi í bankaráði þar sem fjalla ætti heildstætt um málefni VÍS og hagsmuni Landsbankans í því sambandi.

S-hópur skrifar bréf til yfirvalda

Sama dag, mánudaginn 26. ágúst, skrifaði S-hópurinn bréf til Kauphallar Íslands og Fjármálaeftirlitsins þar sem skýrt var frá öllum atvikum málsins og því haldið fram að Landsbankinn hefði brotið á S-hópnum með því að selja bréf í VÍS þrátt fyrir afturköllun S-hópsins á umboði þar um. Þar kom meðal annars fram að staðfest hefði verið að salan hefði farið fram eftir móttöku afturköllunarinnar.

Óskað var eftir því að yfirvöld tækju afstöðu til þess hvort vinnubrögð Landsbankans gætu talist eðlileg og að Kauphöllin hlutaðist til við að leiðrétta eignarfærslurnar því þær styddust ekki við lögmætar heimildir. Þá var þess krafist að Landsbankinn og starfsmenn hans yrðu að sæta ábyrgð samkvæmt lögum teldust þeir hafa gerst brotlegir gegn reglum Kauphallarinnar, reglum um verðbréfaviðskipti eða reglum um viðskiptabanka.

Beðið var með að senda bréfið samkvæmt umbeðnum fresti Landsbankamanna.

Landsbankinn býður S-hópnum VÍS

Þennan sama mánudag barst S-hópnum tilboð frá Landsbankanum. Tilboðið var í formi kauptilboðs frá S-hópnum til Landsbankans sem Halldór J. Kristjánsson sagði að Landsbankinn myndi telja aðgengilegt. Tilboðið var sent með þeim fyrirvara af hálfu Landsbankans að ekki yrðu gerðar frekari athugasemdir við viðskipti með hlutabréf í VÍS frá því föstudaginn áður.

Tilboðið sem S-hópurinn sendi Landsbankanum hljóðaði upp á 27 prósenta hlut Landsbankans í VÍS strax við undirritun samnings og kaupskyldu á 18,4 prósentum fyrir 1. janúar. Í samningnum voru skilyrði um að S-hópurinn myndi hlutast til við fulltrúa sína í stjórn VÍS að þeir samþykktu tillögu fulltrúa Landsbankans í VÍS að Landsbankanum yrði boðið að kaupa 20 prósent af hlut VÍS í LÍFÍS.

Því var ekki tekið og gagntilboð var lagt fram þar sem kaupskyldan næði til allt að 21,4 prósenta heildarhlutafé í VÍS. Þá var þess krafist að samningur um kaup Landsbankans á 20 prósenta hlutar VÍS í LÍFÍS yrðu staðfest af stjórn VÍS áður en salan á VÍS til S-hópsins yrði frágengin.

Landsbankinn vill LÍFÍS

Hóparnir tveir hittust á sáttafundi þriðjudaginn 27. ágúst. Á fundinum voru sem áður Ólafur Ólafsson, Geir Magnússon og fleiri fyrir hönd S-hópsins og Halldór J. Kristjánsson bankastjóri og Kjartan Gunnarsson bankaráðsmaður fyrir hönd Landsbankans.

Landsbankamenn buðust til þess að selja ekki frá sér 3,6 prósenta hlutinn í VÍS gegn því að salan frá því föstudeginum á undan yrði viðurkennd og óháður aðili sem báðir treystu skæri úr um lögmæti sölunnar. S-hópurinn hafnaði því.

Á minnisblaði sem lagt var fram að fundinum loknum kom fram að Landsbankinn og S-hópurinn ætluðu að leggja til hliðar ágreining sinn varðandi sölu Landsbankans á hlutabréfum S-hópsins í VÍS föstudaginn 23. ágúst. S-hópurinn myndi viðurkenna söluna og gerði ekki athugasemdir við að hún hefði farið fram. Yfirstandandi væru samningaviðræður um kaup S-hópsins á hlutafé Landsbankans í VÍS. Kæmust hluthafahóparnir tveir ekki að samkomulagi um kaupin skuldbinduðu þeir sig til þess að leita sameiginlega til þriðja aðila og óska eftir því að hann tæki afstöðu til þess hvort Landsbankinn hefði gerst brotlegur við söluna á bréfunum hinn 23. ágúst.

Sex daga stríðinu lýkur

Miðvikudaginn 28. ágúst sendi S-hópurinn lokatilboð til Landsbankamanna. S-hópurinn heldur því fram að enn hafi Landsbankamenn reynt að blanda LÍFÍS inn í afgreiðslu málsins en þeirri málaleitan hafi S-hópurinn hafnað. Tilboðið var að lokum samþykkt með þeirri breytingu að kaupskylda tók til 21 prósenta hlutafjár í stað 18,4 prósenta. Tilboðið var staðfest af báðum aðilum og samningar náðust síðla um kvöld. Sex daga stríðinu var því með lokið.

Sama dag hafði framkvæmdanefndin tilkynnt þremur væntanlegum fjárfestahópum að Landsbankanum að þeir þyrftu að skila lokatilboði í hluti ríkissjóðs í Landsbankanum fyrir 2. september.

Fimmtudaginn 29. ágúst var tilkynnt opinberlega um kaup S-hópsins á hlutum Landsbankans í VÍS. Halldór J. Kristjánsson bankastjóri skýrði kaupin opinberlega með því að segja að gott tilboð hefði borist sem Landsbankinn hefði ekki getað hafnað. Hann benti á að Landsbankinn og VÍS ættu áfram saman LÍFÍS og að áhugi bankans á tryggingum næði fremur til líftrygginga en vátrygginga. Hann segir að VÍS hafi ekki tengst kjarnastarfsemi bankans og því megi allt eins líta á söluna sem styrk fyrir söluferlið. „Salan styrkir eiginfé bankans og gerir hann betur í stakk búinn til að takast á við þá möguleika sem uppi eru í viðskiptalífinu,“ sagði Halldór í Fréttablaðinu 30. ágúst.

Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra sagði í sömu frétt að hún hefði haft pata af viðskiptunum en hún teldi ekki að þau myndu skaða sölu bankans.

Finnur Ingólfsson tók við starfi forstjóra VÍS af Axeli Gíslasyni um mánaðamótin september-október 2002. Við það tækifæri skýrði hann kaup S-hópsins á hlut Landsbankans í VÍS á þann hátt að hið mikla eignarhald Landsbankans á VÍS hefði verið farið að setja Landsbankanum skorður. ■

» ATBURÐARÁS SEX DAGA STRÍÐSINS

22. ÁGÚST
Sex daga stríðið hófst með því að Eignarhaldsfélagið Brunabótafélag Íslands seldi óvænt 3 prósenta hlut sinn í VÍS til Kaupþings í Lúxemborg. S-hópurinn taldi að þar með væru valdahlutföll innan VÍS farin að skekkjast. S-hópurinn sendi í kjölfarið bréf til Landsbankans og afturkallaði söluumboð frá því 10. júlí 2002, þar sem Landsbankanum var heimilað að selja 8 prósenta hlut í VÍS sem væri sameiginlega í eigu beggja eigendahópa, Landsbankans og S-hópsins.

23. ÁGÚST
Landsbankinn kvittaði fyrir móttöku á afturköllun söluumboðsins og sendi í framhaldinu mótmæli gegn afturköllun söluumboðsins. Eftir að Landsbankamenn höfðu kvittað fyrir móttökuna seldu þeir 6 til 7 prósenta hlut í VÍS til þriðja aðila, þar með talið 3,4 prósenta hlut S-hópsins í VÍS. S-hópurinn heldur því fram að Landsbankamenn hafi selt sjálfum sér bréfin.

24. ÁGÚST
Tilkynnt um sölu Landsbankans á 6 til 7 prósenta hlut í VÍS.

25. ÁGÚST
S-hópurinn boðsendi bréf til Halldórs J. Kristjánssonar, bankastjóra Landsbankans, og bankaráðs þar sem tilkynnt var að ef salan á 3,4 prósenta hlut S-hópsins í VÍS yrði ekki leiðrétt fyrir klukkan 14 næsta dag yrði málið gert opinbert.

26. ÁGÚST
Landsbankamenn mótmæltu kröfum S-hópsins en óskuðu eftir fresti til 28. ágúst með að gera málið opinbert. Jafnframt óskuðu Landsbankamenn eftir því að deilendur ræddu málið í millitíðinni. Landsbankinn gerði uppkast að kauptilboði fyrir hönd S-hópsins með þeim skilyrðum að þeir myndu samþykkja það kæmi það til baka.
S-hópurinn samdi bréf til Kauphallarinnar og Fjármálaeftirlitsins sem ekki var sent vegna beiðni Landsbankans. S-hópurinn sendi tilboð um kaup á öllum hlutum Landsbankans í VÍS. Tilboðsfrestur var gefinn til klukkan 22. Landsbankamenn höfnuðu tilboðinu og lögðu til breytingar sem földu það í sér að S-hópurinn fengi stærri hlut í VÍS en í fyrra tilboði frá Landsbankanum en í staðinn fengi Landsbankinn LÍFÍS, sem Landsbankinn og S-hópurinn áttu sameiginlega.

27. ÁGÚST
Fulltrúar hópanna tveggja hittust á sáttafundi. Landsbankamenn buðust til þess að selja ekki frá sér 3,6 prósenta hlut S-hópsins í VÍS, sem deilan stóð um, gegn því að S-hópurinn viðurkenndi söluna og óháður aðili skæri úr um lögmæti sölunnar. S-hópurinn hafnaði þessu tilboði.

28. ÁGÚST
S-hópurinn sendi lokatilboð til landsbankamanna með samþykkisfresti til klukkan 22. Landsbankinn gerði lokatilraun til að gera samning um LÍFÍS en S-hópurinn hafnaði því alfarið. Landbankamenn samþykktu í kjölfarið tilboð S-hópsins með þeim breytingum að kaupskylda næði til 21 prósents í stað 18,4 prósenta. Samningur var undirritaður seint um kvöldið og Sex daga stríðinu var þar með lokið.

» HVERS VEGNA VAR VÍS SVONA MIKILVÆGT?

Tryggingafélag á borð við VÍS er mjög öflugur bakhjarl í fjárfestingum.
Eftir að S-hópurinn eignaðist hlut Landsbankans í VÍS var VÍS bætt í S-hópinn sem annar af tveimur bjóðendum í hlut ríkisins í Búnaðarbankanum.
Finnur Ingólfsson, sem tók við forstjórastóli í VÍS af Axel Gíslasyni við kaup S-hópsins á hlut Landsbankans í VÍS, var einn af lykilmönnunum í samningaviðræðum framkvæmdanefndar og S-hópsins um kaupin á Búnaðarbankanum.

Á morgun verður sagt frá því að Björgólfur Thor Björgólfsson mætti á fund framkvæmdanefndar um einkavæðingu 10. september 2002 og neitaði að taka við bréfi úr hendi Ólafs Davíðssonar nefndarmanns þar sem tilkynna átti að nefndin hefði valið Samson til samningaviðræðna vegna sölu Landsbankans. Þá er sagt frá símafundi sem Halldór Ásgrímsson skipulagði og tók sjálfur þátt í ásamt S-hópnum og Kaldbaki, en Halldór var að reyna að fá hópana tvo til að sameinast um kaupin á Búnaðarbankanum.

STRÍÐIÐ UM BANKANA
» FJÓRÐI HLUTI

Foringjar og fótgönguliðar

Margir komu við sögu í bankasölunni, sumir stýrðu atburðarásinni – aðrir eltu. Tekist var á um mikla hagsmuni. Hótanir, ósætti og átök eru allt orð sem hægt er að nota um samskiptin – jafnvel innan ríkisstjórnarinnar.

RÁÐHERRANEFNDIN »

DAVÍÐ ODDSSON
» Hafði bein afskipti af starfi framkvæmdanefndarinnar í bankasölunni.

GEIR H. HAARDE
» Ber ábyrgð á afskiptum ráðherranefndar af bankasölunni.

HALLDÓR ÁSGRÍMSSON
» Skipulagði símafund milli Kaldbaks og S-hópsins.

VALGERÐUR SVERRISDÓTTIR
» Gaf leyfi fyrir sölu þýska bankans á hlut sínum til Kers.

FRAMKVÆMDANEFNDIN »

ÓLAFUR DAVÍÐSSON
» Reyndi að fá Björgólf Thor til að bjóða hærra.

JÓN SVEINSSON
» Fór að fyrirmælum ráðherra í nefndinni.

STEINGRÍMUR ARI ARASON
» Sagði sig úr nefndinni vegna vinnubragða.

BALDUR GUÐLAUGSSON
» Fulltrúi fjármálaráðherra í nefndinni.

SÆVAR ÞÓR SIGURGEIRSSON » Hlýddi fyrirmælum ráðherra.

S-HÓPURINN »

ÓLAFUR ÓLAFSSON
» Hringdi og skammaði Halldór Ásgrímsson.

ÓSKAR H. GUNNARSSON
» Stjórnarformaður Andvöku og Samvinnutryggingа.

MARGEIR DANÍELSSON
» Framkvæmdastjóri Samvinnulífeyrissjóðsins.

GEIR MAGNÚSSON
» Forstjóri Olíufélagsins og Kers.

ÞÓRÓLFUR GÍSLASON
» Ekki kært á milli hans og Ólafs Ólafssonar.

» S-HÓPURINN

JÓN HELGI GUÐMUNDSSON
» Keypti í Keri og varð valdamikill í S-hópnum.

FINNUR INGÓLFSSON
» Forstjóri VÍS og veigamikill í S-hópnum í kaupunum.

SAMSON »

BJÖRGÓLFUR GUÐMUNDSSON
» Fundaði með Ólafi um hugsanlega sameiningu.

BJÖRGÓLFUR THOR BJÖRGÓLFSSON
» Neitaði að taka á móti bréfi frá nefnd.

MAGNÚS ÞORSTEINSSON
» Einn þremenninganna í Samson en nú hættur.

LANDSBANKINN »

HELGI S. GUÐMUNDSSON
» Formaður bankaráðs Landsbankans.

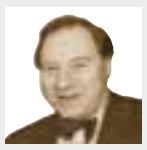

KJARTAN GUNNARSSON
» Var á fundum um hugsanlega sameiningu bankanna.

HALLDÓR J. KRISTJÁNSSON
» Fundaði með Ólafi daginn sem tilkynnt var um KB banka.

Seldu fyrr en kaupsamningur kvað á um

Valgerður Sverrisdóttir veitti þýska bankanum **Hauck & Aufhauser** heimild til að selja Keri þriðjung þess hlutar sem hann keypti í Búnaðarbankanum þrettán mánuðum eftir að kaupsamningur S-hópsins um Búnaðarbankann var undirritaður. Í samningnum var ákvæði um að ekki mætti selja fyrr en að 21 mánuði liðnum. ***Sigríður Dögg Auðunsdóttir*** segir hér frá lokakaflanum í einkavæðingu ríkisbankanna.

Fimmtudaginn 29. ágúst 2002 var samkomulag S-hópsins og Landsbankans um kaup S-hópsins á hlut Landsbankans í VÍS gert opinbert.

Samkvæmt óskum framkvæmdanefndar skiluðu hóparnir þrír inn svörum við spurningum framkvæmdanefndarinnar 2. september og fór nefndin yfir svörin tveimur dögum síðar.

Á fundi framkvæmdanefndar 4. september lagði ráðgjafi HSBC áherslu á að fá nokkuð nákvæmar upplýsingar um verð á þessu stigi enda teldi hann það nauðsynlegt við val á þeim sem boðið yrði til beinna viðræðna um kaup. Niðurstaða fundarins var sú að hópunum þremur var sent bréf þar sem óskað er eftir upplýsingum um það verð sem þeir væru tilbúnir að greiða fyrir hlutabréfin í Landsbankanum. Frestur til að skila inn verðhugmyndum var gefinn til 6. september. Þá var skýrt frá því í bréfinu að stefnt væri að því að tilkynna 9. september hvern yrði gengið til viðræðna við um söluna.

Samson með lægsta tilboðið

Kaldbakur skilaði inn hæsta tilboðinu, 4,16 á hlut, S-hópurinn næsthæsta með 4,10 á hlut og Samson var með lægsta tilboðið, sem var á verðbilinu 3,10 til 3,90 á hlut með ýmsum tilgreindum fyrirvörum. Í viðræðum framkvæmdanefndarinnar við hópana hafði Samson ítrekað lýst því yfir að hópurinn væri ekki tilbúinn að greiða hærra verð en sem samsvaraði 3,50 fyrir hlutinn. Framkvæmdanefndin og ráðherranefndin höfðu þó gert grein fyrir því að ekki yrði hægt að taka tilboði undir 3,90 á hlut.

Áður en framkvæmdanefndin tilkynnti að farið yrði í viðræður við Samson um kaupin á Landsbankanum höfðu farið fram óformlegar viðræður um verð milli framkvæmdanefndarinnar og Samson. Samson stóð þó fastur á því að ekki kæmi til greina að greiða meira en 3,50 á hlutinn. Niðurstöðurnar úr hinum óformlegu viðræðum urðu þær að Samson myndi skila inn tilboði á verðbilinu 3,10 til 3,90 með ýmsum tilgreindum fyrirvörum og í samningaviðræðum yrði tekið tillit til þeirra fyrirvara sem settir væru fram í tilboðinu.

Reiknilíkan sniðið að tilboði Samson

Þegar tilboðin voru komin inn var ljóst að Samson var með lægsta tilboðið. Ekki hafði enn verið ákveðið hvernig meta ætti hvern þátt tilboðsins samkvæmt auglýsingunni, það er að segja hvaða vægi hver þeirra fimm þátta sem tilgreindir voru í auglýsingunni ætti að hafa.

Leitað var til ráðgjafans, HSBC, til að útfæra matið. Starfsmaður framkvæmdanefndarinnar, Skarphéðinn Berg Steinarsson, fór því til London í því skyni og kom til baka með tilbúið reiknilíkan um það hve mikið vægi hver þáttur ætti að hafa.

Hinn 8. september kynnti ráðgjafinn frá HSBC matið og forsendur þess á fundi framkvæmdanefndar. Niðurstaðan var sú að miðað við hinar gefnu forsendur væri Samson líklegast til þess að uppfylla markmið ríkisins með sölunni.

Ágreiningur kom upp í nefndinni um matið, ekki síst um vægi verðsins í reiknilíkaninu og hinar huglægu forsendur sem lægju að baki mati annarra þátta líkansins. Bent var á að nær ómögulegt væri að gefa framtíðaráætlunum hópanna einkunn út frá öðrum forsendum en huglægu mati. Því væri óverjandi að þáttur á borð við framtíðaráætlanir yrði jafnveigamikill í reiknilíkaninu og verð.

Verðið hafði þriðja mesta vægið

Í áliti HSBC voru eftirfarandi þættir í tilboðum bjóðendanna þriggja teknir til athugunar: Fjárhagsstaða fjárfestis, framtíðaráform um rekstur bankans, hugmyndir um staðgreiðsluverð, þekking og reynsla fjárfestis á fjármálamarkaði og skilyrði af hálfu kaupenda.

Í reiknilíkani HSBC höfðu tveir fyrstnefndu þættirnir, fjárhagsstaða fjárfestis og framtíðaráform um rekstur bankans, hlutfallslega mesta vægið af þáttunum fimm og jafnframt jafnmikið vægi.

Á fundi framkvæmdanefndar var síðasttalda atriðið, skilyrði af hálfu kaupenda, fellt niður sem sérstakt matsatriði áður en reiknilíkanið var sett upp. Þess má geta að Samson hafði sett mun ítarlegri skilyrði en hinir tveir bjóðendurnir um þætti sem gætu haft áhrif til lækkunar á lokaverði á hlut ríkisins í Landsbankanum.

HSBC var falið að gera næmnigreiningu á reiknilíkaninu en komst að þeirri niðurstöðu að henni lokinni að tilboð Samson væri það áhugaverðasta að því gefnu að miðað yrði við efri mörk þess verðbils sem fram kom í tilboði Samson, eða 3,90.

Í áliti sem HSBC vann fyrir framkvæmdanefndina um niðurstöðurnar úr reiknilíkaninu var lögð rík áhersla á að Samson yrði meðal annars gerð skýr grein fyrir því að að boð sem væri lægra en efstu mörk tilboðs hans, 3,90, yrði ekki talið viðunandi fyrir ríkið.

Framkvæmdanefndin lagði niðurstöðurnar fyrir ráðherranefndina án þess að gera tillögu um hvaða tilboði skyldi tekið. Í kjölfarið tók ráðherranefndin þá ákvörðun að á grundvalli mats HSBC skyldi Samson boðið til beinna viðræðna um kaup á hlut ríkisins í Landsbankanum.

Steingrímur Ari sagði sig úr nefndinni

Eftir ákvörðun ráðherranefndarinnar var framkvæmdanefndinni falið að ganga frá bréfi þar að lútandi. Skoðanaskipti urðu um orðalag bréfsins og lagði einn nefndarmanna, Steingrímur Ari Arason, áherslu á að í bréfinu yrði sett ákveðið lágmarksverð á hluta ríkisins líkt og HSBC hefði mælt með. Aðrir nefndarmenn vildu ekki fallast á tillögu hans og sögðu að tillaga þeirra, sem síðan varð ofan á, tryggði efnislega það sem Steingrímur Ari vildi segja svart á hvítu, að gengið væri til viðræðnanna með því skilyrði að ekki yrði samið um lægra verð á hverjum hlut en 3,90, sem voru efri mörk verðtilboðs Samson.

Næsta dag, hinn 10. september 2002, sagði Steingrímur Ari sig úr framkvæmdanefnd með bréfi til Davíðs Oddssonar forsætisráðherra. Bréf Steingríms Ara var svohljóðandi:

„Í framhaldi af þeirri ákvörðun ráðherranefndar um einkavæðingu að ganga til viðræðna við Samson ehf. um kaup á umtalsverðum hlut í Landsbanka Íslands hf. hef ég ákveðið að segja mig úr framkvæmdanefnd um einkavæðingu. Ástæðan eru þau vinnubrögð sem viðhöfð hafa verið í aðdraganda þessarar ákvörðunar og hafa nú leitt til þess að aðrir áhugasamir kaupendur eru sniðgengnir þrátt fyrir hagstæðari tilboð fyrir ríkissjóð á alla hefðbundna mælikvarða. Ég hef setið sem fulltrúi fjármálaráðherra í framkvæmdanefnd um einkavæðingu frá árinu 1991 og aldrei kynnst öðrum eins vinnubrögðum. Þar sem ég er bundinn trúnaði um einstaka þætti þessa máls treysti ég því að óhlutdrægur aðili verði fenginn til að fara ofan í saumana á þeim vinnubrögðum sem eru orsök afsagnar minnar.“

Í greinargerð Ríkisendurskoðunar um Landsbankasöluna frá því í október 2002 kemur fram það samdóma álit fjárfestanna þriggja, Kaldbaks, S-hópsins og Samson, að ekki hafi verið staðið nægilega faglega að verki við söluna. Söluferillinn hafi verið óskýr nánast allan tímann og sömuleiðis markmiðin sem voru að baki. Fjárfestunum þremur hafi fundist að ekki hafi verið fullljóst í upphafi í hvaða farveg málið færi heldur hafi ferlið jafnvel að einhverju leyti verið spunnið eftir því sem á leið.

Björgólfur Thor neitaði að taka við bréfi

Sama dag og Steingrímur Ari sagði af sér, hinn 10. september, var Björgólfur Thor kallaður á fund Ólafs Davíðssonar í Stjórnarráðinu. Ætlunin var að afhenda honum bréf frá framkvæmdanefnd þar sem tilkynnt yrði um það að nefndin myndi ganga til viðræðna við Samson um söluna á Landsbankanum.

Björgólfur Thor mætti í Stjórnarráðið þar sem hluti framkvæmdanefndar var staddur. Ólafur Davíðsson rétti Björgólfi Thor umslag með bréfi þar sem tilkynnt var um ákvörðun framkvæmdanefndar. Um leið og Ólafur rétti Björgólfi Thor bréfið sagði hann eitthvað á þann veg að það yrði að vera ljóst að Samson þyrfti að greiða 3,90 fyrir hlutinn, annað væri ekki ásættanlegt. Björgólfur Thor ítrekaði þá stefnu Samson að greiða ekki

hærra verð en 3,50 á hlut. Ólafur endurtók þá að það verð sem endanlega yrði samið um yrði að vera við efri mörk tilboðs Samson, eða 3,90. Sagðist Björgólfur Thor ekki geta samþykkt það, neitaði að taka við bréfinu og yfirgaf Stjórnarráðið.

Ólafur skammaði Halldór

Þegar Ólafur Ólafsson, einn forkólfanna í S-hópnum, sem bitust á við Samson og Kaldbak um Landsbankann, fékk fréttirnar um að Samson hefði verið valinn til viðræðna við framkvæmdanefnd um söluna á Landsbankanum var hann staddur á hreindýraveiðum austur á landi. Hann hringdi umsvifalaust í Halldór Ásgrímsson, öskureiður, og hellti sér yfir hann fyrir að hafa gert sig að fífli með þátttöku sinni í söluferlinu á Landsbankanum. Hann hefði varið miklum tíma og fjármunum í undirbúning að kaupunum og var ósáttur við að hafa ekki fengið að kaupa bankann þrátt fyrir að hafa verið með besta tilboðið þegar á heildina væri litið.

Ferlið spunnið eftir því sem á leið

Hinn 18. október 2002 var tilkynnt um samkomulag Samson og framkvæmdanefndar um heildarsöluverð hlutar ríkisins í Landsbankanum, sem var rúmar 139 milljónir Bandaríkjadala, sem samsvaraði rúmum 12,3 milljörðum íslenskra króna miðað við gengi dalsins á þeim tíma. Verð á hlut var miðað við það 3,92. Greiningardeild Búnaðarbankans hafði gefið út verðmat á Landsbankanum 8. ágúst 2002 og 24. febrúar 2003. Þar var gengið metið á 4,2 í bæði skiptin.

Samkvæmt kaupsamningnum yrði greiðsla fyrir bréfin tvískipt. Greitt yrði fyrir 33,3 prósenta hluta innan 30 daga frá kaupsamningi, eða sem samsvaraði um 8,9 milljörðum króna, og fyrir 12,5 prósent, eða 3,4 milljarða króna, að ári liðnu.

Í kaupsamningnum voru ákvæði um verðaðlögun, það er að segja að afsláttur allt að 700 milljónum yrði veittur af lokagreiðslu ef þróun efnahagslíða yrði önnur en gengið hefði verið út frá í áætlunum sem lágu til grundvallar við undirritun samkomulagsins frá 18. október.

í kjölfar áreiðanleikakönnunar sem KPMG vann á Landsbankanum og birt var 15. desember kom upp ágreiningur milli Samson og framkvæmdanefndar um gæði lána í lánastokki bankans.

Sú varð raunin að öll upphæðin sem tiltekin var í samningunum, 700 milljónir, kom til frádráttar frá lokagreiðslunni og nam hún því sem samsvarar 2,7 milljörðum króna. Endanlegt kaupgengi hlutar Samson í Landsbankanum var því 3,7.

Nýir eigendur tóku við stjórn Landsbankans á aðalfundi 14. febrúar 2003. Í nýju bankaráði áttu sæti Björgólfur Guðmundsson, Einar Benediktsson, Andri Sveinsson, Þorgeir Baldursson og Kjartan Gunnarsson.

Halldór skipuleggur símafund

Áður en ákvörðun framkvæmdanefndarinnar um valið á Samson til viðræðna um kaupin á Landsbankanum, hinn 10. september, var tilkynnt hafði Halldór Ásgrímsson haft milligöngu um það að hinir hóparnir tveir, Kaldbakur og S-hópurinn, sameinuðust um kaupin á Búnaðarbankanum. Allt frá því að söluferlið fór af stað höfðu hópunum tveimur borist skilaboð, bæði beint og óbeint, frá framkvæmdanefndinni um að reyna að sameinast í einn fjárfestahóp.

S-hópnum hugnaðist fyrst og fremst ekki að vinna með Þorsteini Má Baldvinssyni. Fulltrúar hópanna áttu samtöl um hugsanlega samvinnu sín á milli, en ekkert varð úr því að þeir ræddu málið af fullri alvöru fyrr en Halldór Ásgrímsson skipulagði símafund þar sem hann, ásamt helstu fulltrúum beggja hópanna, ræddi um hugsanlega sameiningu hópanna.

Ólafur Ólafsson í Keri var sá eini sem ekki tók þátt í fundinum og gaf þá skýringu á fjarvist sinni að hann væri á leið austur á firði á hreindýraveiðar og því ekki í öruggu símasambandi. Símafundurinn átti sér því stað áður en tilkynnt var um val framkvæmdanefndar á Samson til viðræðna um Landbankann.

Auk Halldórs Ásgrímssonar voru á símafundinum Jóhannes Geir Sigurgeirsson og Eiríkur Jóhannesson frá Kaldbaki og fulltrúar S-hópsins; Axel Gíslason forstjóri VÍS, Margeir Daníelsson, Geir Magnússon, Óskar Gunnarsson og Þórólfur Gíslason.

Á fundinum bað Halldór Ásgrímsson hópana tvo að reyna að sameinast um kaupin á Búnaðarbankanum, þeir yrðu að gera það ef hann ætti að geta hjálpað þeim. Það gekk ekki eftir.

„Ein eða fleiri erlendar fjármálastofnanir"

Hinn 5. nóvember sendi framkvæmdanefnd frá sér tilkynningu um að ákveðið hefði verið að ganga til viðræðna við hóp fjárfesta sem samanstæði af Eignarhaldsfélaginu Andvöku, Eignarhaldsfélaginu Samvinnutryggingum, VÍS, Kaupfélagi Skagfirðinga og Samvinnulífeyrissjóðnum „auk einnar eða fleiri erlendra fjármálastofnana", eins og fram kom í tilkynningunni.

Ekki var því enn ljóst á þessum tíma hverjar hinar tilgreindu erlendu fjármálastofnanir voru. S-hópurinn átti á þessum tíma í viðræðum við útibú franska bankans Societe General í Frankfurt, en önnur stofnun bankans veitti S-hópnum ráðgjöf varðandi kaupin.

Framkvæmdanefndin hafði á þessum tíma ekki enn fengið upplýsingar frá S-hópnum hver eða hverjir hinir erlendu fjárfestar

> **» S-HÓPURINN BREYTIST**
>
> S-hópurinn var í upphafi söluferilsins samsettur af sjö félögum: Eignarhaldsfélaginu Andvöku, Eignarhaldsfélaginu Samvinnutryggingum, Fiskiðjunni Skagfirðingi, Kaupfélagi Skagfirðinga, Keri, Samskipum og Samvinnulífeyrissjóðnum.
>
> Samsetningin á fjárfestahópnum breyttist á meðan á söluferlinu stóð og voru endanlegir kaupendur Egla hf., en eigendur þess voru Ker og þýski bankinn Hauck & Aufhauser, Eignarhaldsfélagið Samvinnutryggingar, Samvinnulífeyrissjóðurinn og VÍS.

væru. Skýringar S-hópsins voru þær að erlendi fjárfestirinn vildi ekki koma fram fyrr en samningar hefðu verið undirritaðir. Til þess að skera úr um það hvort erlendi fjárfestirinn væri áreiðanlegur var samið um það við S-hópinn að hann myndi gefa ráðgjöfum framkvæmdanefndarinnar, HSBC, upp nafnið á fjárfestinum og HSBC myndi síðan upplýsa nefndina um hvort hann væri áreiðanlegur. Niðurstaða HSBC var jákvæð í garð fjárfestisins.

Umsögn HSBC vakti spurningar eftir á

Umsögn HSBC um erlenda fjárfestinn vakti ekki spurningar meðal framkvæmdanefndarinnar fyrr en daginn sem skrifað var undir samninginn við S-hópinn og tilkynnt var hver erlendi fjárfestirinn var, þýski einkabankinn Hauck & Aufhauser. Nefndarmönnum fannst þá að umsögn HSBC hefði ekki getað átt við Hauck & Aufhauser því hún hefði dregið upp mynd af stórum alþjóðlegum fjárfestingabanka, sem Hauck & Aufhauser er ekki. Umsögn HSBC hefði mun frekar átt við Société Générale, sem var sjötti stærsti banki í Evrópu, en S-hópurinn átti á þessum tíma í viðræðum við bankann um að taka þátt í kaupunum.

S-hópurinn neitar því að hafa gefið upp annað nafn en Hauck & Aufhauser, en Fréttablaðið hefur meðal annars óskað eftir því á grundvelli upplýsingalaga að fá afhent afrit af umsögn HSBC um hinn ónefnda erlenda banka. Beiðninni var synjað og er nú til meðferðar hjá úrskurðarnefnd um upplýsingamál.

Eignatilfærslur innan S-hópsins

Hinn 12. nóvember 2002 áttu sér stað talsverð viðskipti innan félaga í S-hópnum. Þórólf Gíslason, kaupfélagsstjóra Kaupfélags Skagfirðinga, og Ólaf Ólafsson, þáverandi forstjóra Samskipa, greindi á um rekstur Kers, sem þeir voru báðir stjórnarmenn í. Tvær fylkingar höfðu tekist á innan S-hópsins en þær deilur voru leystar með tilfærslum eigna þennan dag. Norvik, eignahaldsfélag BYKO, keypti 25 prósent hlutafjár í VÍS af Keri fyrir 3,4 milljarða króna en seldi hlutinn til Hesteyrar nokkrum dögum síðar í skiptum fyrir hlut Hesteyrar í Keri. Hesteyri var í eigu Kaupfélags Skagfirðinga og Skinneyjar Þinganess, sem Halldór Ásgrímsson forsætisráðherra á hlut í.

Norvik var að stórum hluta í eigu Jóns Helga Guðmundssonar í BYKO, sem tilheyrði jafnframt Gildingarhópnum svokallaða, en Gildingarhópurinn átti orðið stóran hlut í Búnaðarbankanum.

Með þessum viðskiptum tók Ólafur Ólafsson við stjórnartaumunum í Keri og Þórólfur Gíslason í VÍS. Þá var innkoma Norvikur í Ker sögð styrkja S-hópinn fyrir kaupin á Búnaðarbankanum. Hannes Smárason var kjörinn í stjórn Kers fyrir hönd Norvikur á stjórnarfundi félagsins sem haldinn var stuttu síðar, en Jón Helgi hafði jafnframt mikil völd innan Kers.

Frestun á samningum vegna óvissu um erlenda fjárfestinn

Hinn 19. nóvember 2002, tveimur vikum eftir að framkvæmdanefnd hafði tilkynnt um viðræður við S-hópinn um Búnaðarbankann, setti Kauphöll Íslands Búnaðarbankann á athugunarlista vegna þess að ekki væri enn ljóst hvernig aðkomu franska bankans, Société Générale, yrði háttað. Franski bankinn ætlaði að taka sér frest til 6. desember til að ákveða hvernig hann kæmi að málinu. Fulltrúi HSBC-bankans í London sem sá um úttekt á kaupendum bankanna staðfesti við Fréttablaðið á þessum tíma að yfirgnæfandi líkur væru á aðkomu alþjóðlegs banka að kaupum S-hópsins.

S-hópurinn fékk að minnsta kosti tvívegis frest hjá framkvæmdanefnd til að staðfesta aðild erlenda fjárfestisins að kaupunum á Búnaðarbankanum. Fyrri fresturinn var veittur 19. nóvember og átti að gilda til 6. desember. Hinn 9. desember tilkynnti framkvæmdanefnd að fresturinn hefði verið framlengdur til 13. desember. Áfram væri þó stefnt að því að kaupsamningar yrðu frágengnir fyrir lok ársins.

Máttu selja 12,5 prósent strax

Hinn 16. janúar 2003 var skrifað undir kaupsamning við S-hópinn á hlut ríkisins í Búnaðarbankanum. Söluverðið var rúmlega 11,2 milljarðar króna. Ekki samið um að öllm upphæðin yrði staðgreidd, en um leið og búið var að skrifa undir samninginn fór S-hópurinn með valdið sem fylgdi eignarhlutnum þó svo að ekki væri búið að afhenda hann formlega. Ríkið átti því í raun 18,32 prósent í Búnaðarbankanum þegar hann sameinaðist Kaupþingi í maí 2003. Samkvæmt kaupsamningi ríkisins og S-hópsins var nýju eigendunum frjálst að selja 12,5 prósent af hlutnum, sem var alls 45,8 prósent, og sameinast öðru fyrirtæki.

Samkvæmt samningnum átti að greiða fyrir 27,48 prósent útgefins hlutafjár innan 30 daga og var upphæðin um 6,7 milljarðar. Hinn hlutann, 18,32 prósent af útgefnu hlutafé, skyldi greiða fyrir 20. desember 2003. Verðmæti hans var um 4,5 milljarðar.

Hlutir S-hópsins skiptust á eftirfarandi hátt: Egla átti 71,2 prósent, en eigendur Eglu voru þýski bankinn Hauck & Aufhauser sem átti 50 prósent í félaginu, Ker 49,5 prósent og VÍS 0,5 prósent. VÍS átti að auki 12,7 prósent, Samvinnulífeyrissjóðurinn 8,5 prósent og Eignarhaldsfélagið Samvinnutryggingar 7,6 prósent.

Hauck & Aufhauser var því stærsti hluthafinn í Búnaðarbankanum með 16,3 prósent, hlutur Kers var 16,1 prósent, samanlagður hlutur VÍS 6 prósent, hlutur Samvinnulíferyissjóðsins 3,9 prósent og Eignarhaldsfélagsins Samvinnutryggingga 3,5 prósent.

S-hópur fékk lán hjá Landsbankanum

Skömmu áður en Samson tók við Landsbankanum og gengið var frá samningum milli ríkisins og S-hópsins um Búnaðarbankann var félögum innan S-hópsins veitt lán upp á 6 til 8 milljarða króna. Lánið var á hagstæðum kjörum, eða 1,4 yfir LIBOR, og var veitt til þess að greiða fyrri greiðslu S-hópsins til ríkisins fyrir Búnaðarbankann. Sú greiðsla hljóðaði upp á 6,7 milljarða.

Um þrír milljarðar af lánsupphæðinni fóru til Eglu, sem þýski bankinn Hauck & Aufhauser átti helmingshlut í, Ker 49,5 prósent og VÍS 0,5 prósent. Hauck & Aufhauser hafði því tekið um 1,5 milljarða króna lán á Íslandi til að fjármagna kaupin á Búnaðarbankanum en S-hópurinn var meðal annars valinn til kaupanna vegna þess að erlendur fjárfestir var þar á meðal.

Sameining við Kaupþing

Í mars 2003, um tveimur mánuðum eftir að S-hópurinn skrifaði undir kaupsamning um Búnaðarbankann, var tilkynnt um fyrirhugaða sameiningu Kaupþings og Búnaðarbankans.

S-hópurinn hafði þá átt í margra mánaða viðræðum við Kaupþing um hugsanlega sameiningu og hafði Ólafur Ólafsson átt fundi með Sigurði Einarssyni mánuðum áður en kaupsamningurinn um Búnaðarbankann var undirritaður.

Áður en tilkynnt var um sameiningu Búnaðarbankans og Kaupþings höfðu S-hópsmenn einnig átt í viðræðum við Samson um hugsanlega sameiningu Búnaðarbankans og Landsbankans. Daginn sem tilkynnt var um fyrirhugaða sameiningu Búnaðarbanka og Kaupþings höfðu Ólafur Ólafson og Jón Helgi Guðmundsson, fulltrúar S-hópsins verið á fundi með Landsbankamönnunum Björgólfi Guðmundssyni, Kjartani Gunnarssyni og Halldóri J. Kristjánssyni um hugsanlega sameiningu Landsbankans og Búnaðarbankans.

Þýski bankinn selur

Í kaupsamningi milli ríkisins og S-hópsins kom fram að hluthöfum Eglu var óheimilt að selja, eða ráðstafa á annan hátt, hlutum sínum í Eglu í tuttugu og einn mánuð frá undirritun samningsins 16. janúar 2003, nema að fengnu skriflegu samþykki viðskiptaráðherra.

Peter Gatti, fulltrúi Hauck & Aufhauser sem átti helmingshlut í Eglu, sagði við fjölmiðla við undirskrift kaupsamningsins að bankinn myndi halda eignarhlut sínum í Búnaðarbankanum í að minnsta kosti tvö ár líkt og kveðið væri á um í kaupsamningnum. Að þeim tíma liðnum yrði ávöxtunin metin og fjárfestingin endurskoðuð.

Þrettán mánuðum eftir undirritun kaupsamnings, eða 20. febrúar 2004 keypti Ker þriðjung af hlutafé Hauck & Aufhauser í sameinuðum KB banka.

Valgerður Sverrisdóttir viðskiptaráðherra veitti leyfi fyrir viðskiptunum.

Lokagreiðsla S-hópsins fyrir hlut ríkisins í Búnaðarbankanum var reidd af hendi í desember 2003, og þar með lauk einkavæðingu ríkisbankanna.

Við vinnslu á greinaflokki þessum var stuðst við viðtöl við fjölda þeirra sem beinan þátt áttu í einkavæðingarferli Landsbankans og Búnaðarbankans sem fór að mestu fram á árinu 2002. Þá er stuðst við kaupsamning milli S-hópsins og ríkisins um Búnaðarbankann, Greinargerð Ríkisendurskoðunar um útboð í fjórðungshlut ríkisins í Landsbanka Íslands frá október 2002, Skýrslu framkvæmdanefndar um einkavæðingu um einkavæðingu á árunum 1999 til 2003, skýrslu Ríkisendurskoðunar, Einkavæðing helstu ríkisfyrirtækja árin 1998 til 2003 og umfjöllun í fjölmiðlum á tímabilinu sem fjallað er um, 1997 til 2003, auk þingræða.

» ATBURÐIR Í TÍMARÖÐ

JÚNÍ 2002 » Björgólfur Guðmundsson hringir í Davíð Oddsson og segist vilja kaupa Búnaðarbankann eða Landsbankann.

JÚNÍLOK 2002 » Bréf berst frá Björgólfi Guðmundssyni, Björgólfi Thor Björgólfssyni og Magnúsi Þorsteinssyni, um að þeir hefðu áhuga á að kaupa Landsbankann eða Búnaðarbankann.

10. JÚLÍ 2002 » Framkvæmdanefnd um einkavæðingu auglýsir báða bankana til sölu.

JÚLÍLOK 2002 » Fimm hópar senda inn tilkynningu um áhuga sinn á bönkunum, Samson, Kaldbakur, S-hópurinn, Íslandsbanki og Þórður Magnússon fyrir hönd fjárfesta. Þeir eru kallaðir á fund framvkæmdanefndar.

ÁGÚST 2002 » Þrír hópar valdir til viðræðna, Samson, Kaldbakur og S-hópurinn.

22. ÁGÚST 2002 » Sex daga stríðið um VÍS hefst. Landsbankinn og S-hópurinn takast á um yfirráðin yfir félaginu, en þeir eiga helmingshlut hvor. Halldór Ásgrímsson og Davíð Oddsson blandast í átökin og ríkisstjórnarsamstarfið er í uppnámi.

28. ÁGÚST 2002 » Sex daga stríðinu um VÍS lýkur með kaupum S-hópsins á hlut Landsbankans í VÍS.

10. SEPTEMBER 2002 » Björgólfur Thor Björgólfsson neitar að taka við bréfi frá framkvæmdanefndinni úr hendi Ólafs Davíðssonar þar sem nefndin lýsir því yfir að hún vilji ganga til samningaviðræðna við Samson um kaup á Landsbankanum.

10. SEPTEMBER 2002 » Steingrímur Ari Arason segir sig úr framkvæmdanefndinni og segist aldrei hafa upplifað önnur eins vinnubrögð.

18. OKTÓBER 2002 » Samson og framkvæmdanefnd undirrita samkomulag um sölu ríkisins á hlut sínum í Landsbankanum.

23. OKTÓBER 2002 » Framkvæmdanefndin sendir Kaldbaki og S-hópi bréf þar sem söluferli Búnaðarbankans er skýrt.

4. NÓVEMBER 2002 » Framkvæmdanefndin ákveður að ganga til samninga við S-hópinn um söluna á Búnaðarbankanum.

15. NÓVEMBER 2002 » S-hópurinn og framkvæmdanefnd undirrita samkomulag um sölu ríkisins á hlut sínum í Búnaðarbankanum.

31. DESEMBER 2002 » Samson og framkvæmdanefndin undirrita kaupsamning um hlut ríkisins í Landsbankanum.

16. JANÚAR 2003 » S-hópurinn og framkvæmdanefndin undirrita kaupsamning um hlut ríkisins í Búnaðarbankanum.

MAÍ 2003 » Búnaðarbankinn sameinast Kaupþingi og til verður KB banki.